

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ 32ος • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 221 • ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2009 • ΙΓΙΑΡ - ΣΙΒΑΝ 5769

Ο ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο τεύχος 1821 του Απριλίου 2009 του περιοδικού «**Νέα Εστία**» δημοσιεύτηκε αφιέρωμα με τίτλο «Ο Εβραϊόφοβος λόγος στην Ελλάδα», με αφορμή τη δίκη Πλεύρη. Το αφιέρωμα περιελάμβανε μελέτημα του **Ανδρέα Πανταζόπουλου**, ο οποίος χαρακτηρίζει το εναντίον των Εβραίων βιβλίο του Κ. Πλεύρη ως «παραληρηματικό λιβελογράφημα» το οποίο χωρίς ντροπή «παραθέτει μια συγκεκριμένη δέσμη ρατσιστικών μέτρων που πρέπει να ληφθούν σήμερα εναντίον των Ελληνοεβραίων»! Ο **Σάββας Παύλου**, σε άρθρο

του με τίτλο «Για τον δήθεν ελληνικό αντισημιτισμό», υποστηρίζει ότι «η Διεθνής Τάξη δημιουργεί πνεύμα αντιεβραϊκών συνδρόμων» τα οποία θεωρεί ως «προκατασκευασμένα και ιδεολογικοποιημένα προϊόντα με τα οποία σημειώνεται μία ακόμη προσπάθεια λοβοτομής του Έλληνα, μια ακόμη επίθεση εναντίον της ελληνικής εγκεφαλοκρηπίδας». Τέλος, ο εκδότης του περιοδικού **Σταύρος Ζουμπουλάκης**, σε άρθρο του με τίτλο «Για τον πανταχού παρόντα ελληνικό αντισημιτισμό», κάνει την παρακάτω συνολική τοποθέτηση επί του θέματος:

Για τον πανταχού παρόντα ελληνικό αντισημιτισμό

ΔΥΟ ΠΡΑΓΜΑΤΑ, αν καταλαβαίνω σωστά, θέλει να μας πει ο φίλος μου Σάββας Παύλου στο κείμενό του που δημοσιεύεται εδώ. Το πρώτο είναι πως δεν υπάρχει αντισημιτισμός στην Ελλάδα, και το δεύτερο πως η προσπάθεια να πεισθούμε περί του αντιθέτου αποτελεί μέρος μιας ενορχηστρωμένης, παγκόσμιας «ιδεολογικής σκευωρίας», «μια ακόμη προσπάθεια λοβοτομής του Έλληνα, μια ακόμη επίθεση εναντίον της ελληνικής εγκεφαλοκρηπίδας», με σκοπό να μην ασκούμε κριτική στο Ισραήλ, «έναν από τους βασικούς πυλώνες του Διεθνούς Συγκροτήματος Εξουσίας». Χρειάζεται απάντηση και στα δύο.

ΟΤΙ Ο ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ είναι ξένη και άγνωστη πραγματικότητα στην Ελλάδα δεν το λέει βέβαια μόνο ο Σάββας Παύλου, όλοι οι Έλληνες σχεδόν το ίδιο πιστεύουν και λένε. «Λαός φιλόανθρωπος, ο ελληνικός λαός δεν υπέπεσε σε αντιρατσιστικά ολισθήματα και θεωρίες», δηλώνει ο Θεόδωρος Πάγκαλος, προλογίζοντας την

αγγλική έκδοση του βιβλίου *Οι Έλληνες Εβραίοι*, με έγγραφα από τα αρχεία του υπουργείου Εξωτερικών.¹ Το πρώτο πρώτο που αναρωτιέμαι, όταν τα ακούω αυτά ή άλλα παρόμοια, είναι προς τί όλη τούτη η πρεμούρα να διαλαλούμε παντού και πάντοτε ότι εμείς οι Έλληνες δεν είμαστε αντισημίτες, ότι δεν τρέφουμε εχθρικά αισθήματα προς τους Εβραίους; Δεν είναι άραγε από μόνη της ύποπτη; Γιατί δεν μας νοιάζει εξίσου να αποδείξουμε ότι δεν διακείμεθα εχθρικά προς τους ινδουιστές, τους Ιρανούς, τους Αιγυπτίους ή ό,τι άλλο; Και εν πάση περιπτώσει πώς γίνεται και ο αντισημιτισμός, που αποτελεί συστατικό στοιχείο της ευρωπαϊκής ιστορίας, να υπάρχει παντού, σε όλες τις χώρες της Ευρώπης -και όλου σχεδόν του κόσμου-, και μόνο στην Ελλάδα να μην υπάρχει; Και τί είναι αυτό που, ω του θαύματος!, κάνει ώστε η ιστορία των Ελλήνων, μόνη αυτή, να είναι απαλλαγμένη από το

Συνέχεια στη σελ. 16

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Ερείπια του δαπέδου της συναγωγής στην Αίγινα. Σήμερα φυλάσσονται στην είσοδο του εκεί Αρχαιολογικού Μουσείου.

Νέες μορφές ναζισμού και ολοκληρωτισμού

Του ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Αρκετές φορές μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο έχει ανακύψει το ζήτημα του ενδεχόμενου κινδύνου επανεμφάνισης του ναζισμού/φασισμού ή ευρύτερα του ολοκληρωτισμού τόσο στην Ευρώπη όσο και στον κόσμο συνολικά και έχει τεθεί το ερώτημα πόσο σοβαρός είναι ο κίνδυνος αυτός, πώς μπορεί να ανακύψει και πώς μπορεί να αποτραπεί. Ο επονομαζόμενος νεοναζισμός/νεοφασισμός σε πολλές χώρες της Γηραιάς Ηπείρου ακόμα και στην πρώην Σοβιετική Ένωση, η οποία θυσίασε χιλιάδες χιλιάδων στη μάχη κατά του γερμανικού ναζισμού, προκάλεσε και εξακολουθεί να προκαλεί προβληματισμό στον ευρωπαϊκό και όχι μόνο χώρο. Η εργογραφία επ' αυτού του θέματος είναι εκτενής και δεν πρόκειται να μας απασχολήσει επί του παρόντος. Στο παρόν κείμενο θα εκθέσουμε ορισμένες σκέψεις μας όχι τόσο περί ναζισμού/φασισμού και εν γένει περί ολοκληρωτισμού αλλά περί του αν και κατά πόσο είναι δυνατό να εμφανισθούν νέες μορφές ναζισμού λαμβάνοντας ως αφορμή ένα προσφάτως εκδοθέν στην ελληνική γλώσσα βιβλίο και θα αποπειραθούμε να προσπελάσουμε το ζήτημα του κατά πόσο ελλοχεύει πράγματι ο κίνδυνος επανεμφάνισης όχι του ναζισμού καθεαυτού αλλά μορφών αυτού μέσω της μυθοποίησής τους, του μύθου. Κατ' αρχάς θα εκθέσουμε εν συντομία τις θέσεις του εν λόγω βιβλίου και εν συνεχεία θα αναπτύξουμε τις σκέψεις μας για αυτό το κατά τη γνώμη μας σημαντικό ζήτημα.

1. Το έργο και οι θέσεις των συγγραφέων

Το έργο το οποίο αποτέλεσε την αφορμή του ακόλουθου κειμένου είναι «Ο μύθος του ναζισμού»¹ των Φ. Λακού-Λαμπάρτ και Ζ.-Λ. Νανσύ. Πρόκειται για ένα έργο το οποίο πρωτοδημοσιεύθηκε στα πρακτικά ενός συνεδρίου το 1980, το οποίο είχε διοργανώσει μία εβραϊκή επιτροπή υπό την εποπτεία του ραββίνου Lederer. Στη συνέχεια ακολούθησαν τέσσερις εκδόσεις (1991, 1996, 1998, 2005), ενώ η παρούσα είναι η πρώτη ελληνική μετάφραση.

Εξ αρχής οι δύο συγγραφείς αποσαφηνίζουν ότι το έργο τους δεν είναι ιστορικό αλλά φιλοσοφικό, τονίζοντας ότι τα διακυβεύματα της εργασίας τους ενυπάρχουν στο παρόν και όχι στο παρελθόν (σελ. 7)². Σημειώνουν επιπροσθέτως ότι η επανεμφάνιση ενός αγκυλωτού σταυρού στα ενδύματα δεν αποτελεί σημείο μίας πραγματικής, ακμαίας και επικίνδυνης επανάκαμψης του ναζισμού. Τουναντίον αντίστοιχα γεγονότα αποτελούν μάλλον δείγματα πνευματικής οκνηρίας και αδυναμίας. Άλλα είδη επανάληψης πιο συγκαλυμμένα αποτελούν κινδύνους, όχι λιγότερο πραγματικούς (σελ. 9), όπως επί παραδείγματι εκείνο το σύγχρονο είδος λόγου [discourse] που επικαλείται τον μύθο, την αναγκαιότητα ενός νέου μύθου ή την επανεργοποίηση αρχαίων μύθων (σελ. 10).

Εκείνο το οποίο οι συγγραφείς προσεγγίζουν προκειμένου να μελετήσουν είναι ο ναζισμός ως μύθος, ο εθνικοσοσιαλιστικός μύθος ως τέτοιος και όχι οι μύθοι εντός του ναζισμού συνολικά, ενδιαφέρονται δηλαδή για το πως ο εθνικισμός κάνοντας ή μη χρήση μύθων συγκροτείται σε μία διάσταση, λειτουργία και πεποίθηση που είναι καθαυτό μυθικές (σελ. 19-20).

Ένα εκ των πρώτων διευκρινιστικών σημείων του έργου είναι η θέση των συγγραφέων ότι δεν πρέπει να κάνουμε λόγο για ανορθολογικότητα του φασισμού, όπως συχνά γίνεται, αλλά για μία λογική του φασισμού (σελ. 25). Ο φασισμός και ο ναζισμός δεν συντίθενται μέσω του παράλογου αλλά μέσω της λογικής, χωρίς αυτό να συνεπάγεται την απουσία συναισθήματος καθώς μία εκ των ουσιαστών συνισταμένων του φασισμού είναι ασφαλώς η μαζική συλλογική συγκίνηση (σελ. 26) καθώς και η διορατική εκμετάλλευση της διαθεσιμότητας των σύγχρονων μαζών προς τον μύθο (σελ. 71), τον εκάστοτε μύθο.

Το βασικό ερώτημα το οποίο τίθεται στο εν λόγω κείμενο είναι πώς σχηματίστηκε η ναζιστική ιδεολογία και γιατί η γερμανική μορφή του ολοκληρωτισμού είναι ο ρατσισμός (σελ. 29). Αποφεύγοντας να παρουσιάσουν την ιστορία ως αποτέλεσμα νομοτέλειας και μηχανιστικής αιτιοκρατίας θεωρούν ότι η απάντηση τίθεται μέσω δύο προκείμενων. Αφενός το γερμανικό

πρόβλημα είναι ένα πρόβλημα ταυτότητας και εξ αυτού του λόγου η γερμανική μορφή του ολοκληρωτισμού είναι ο ρατσισμός, αφετέρου επειδή ακριβώς ο μύθος δύναται να οριστεί ως ένας ταυτοποιητικός μηχανισμός, η ρατσιστική ιδεολογία συγχέεται με την οικοδόμηση ενός μύθου (τον μύθο του Άριου) (σελ. 30-31). Αναπτύσσοντας το γερμανικό παρελθόν, τη σχέση του με την αρχαία Ελλάδα και με την τέχνη διαπιστώνουν και υποστηρίζουν ότι οι Γερμανοί μιμήθηκαν μία άλλη Ελλάδα, μία Ελλάδα του μυστικισμού, μία μυστηριακή Ελλάδα (σελ. 42-45), εν αντιθέσει με την Ελλάδα του νεοκλασικισμού, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η ταύτιση αυτή συνετελέσθη αμέσως και ξαφνικά και χωρίς σε καμία περίπτωση να ασκούν μία απλουστευτική και βολική καταγγελία της Γερμανίας και της γερμανικότητας (σελ. 27).

Μελετώντας τα κείμενα του Ρόζενμπεργκ και του Χίτλερ οι συγγραφείς διαπιστώνουν το ήδη διαπιστωμένο και καταγεγραμμένο, ότι δηλαδή η φυλή αποτελεί το βαθύτερο περιεχόμενο του μύθου του ναζισμού. Η φυλή αποτελεί την ταυτότητα μίας μορφοποιητικής δύναμης, ενός μοναδικού τύπου, η φυλή με άλλα λόγια είναι φορέας ενός μύθου (σελ. 58). Η φυλή αυτή, η οποία είναι η Άρια, συνίσταται στο αίμα και στο έδαφος και όχι στη γλώσσα. Γιατί όμως επελέγησαν οι Άριοι; Διότι είναι οι φορείς του ηλιακού μύθου, διότι ο Άριος είναι ο κατεξοχήν θεμελιωτής του πολιτισμού, οι μεγάλοι Άριοι της αρχαιότητας είναι οι Έλληνες και τέλος οι μεγάλοι Άριοι του νεότερου κόσμου είναι οι Γερμανοί μυστικοί (σελ. 64-65). Ο Άριος καθίσταται Άριος μέσω της επιλογής της τιμής της φυλής, δηλαδή μέσω της κυριαρχίας δια του αίματος και της διατήρησης του αίματος (τιμή).

Εντός αυτού του μυθικού πλαισίου και αφού οικοδομήθηκε το μυθικό σύμπαν του ναζισμού οι συγγραφείς αναζητούν και τοποθετούν τον Εβραίο έναντι του Άριου. Ο Εβραίος δεν αποτελεί απλώς και μόνο μία κακή ράτσα, έναν ελαττωματικό τύπο, αλλά αποτελεί τον κατεξοχήν νόθο, τον αντι-τύπο, τον τύπο που βρίσκεται σε πλήρη αντίφαση με τον τύπο του Άριου, όπως τονίζει και ο Ρόζενμπεργκ: ο Εβραίος δεν είναι ο αντίποδας εκείνου που μετέχει στη γερμανικότητα, αλλά η αντίφασή του, δεν είναι ίσως εν τέλει αντίθετος τύπος αλλά η ίδια η απουσία τύπου (σελ. 60-61) και βασικός στόχος του ναζισμού αποτελεί η εξάλειψη αυτού του μη-τύπου (σελ. 70). Ο Εβραίος με τα λόγια των συγγραφέων αποτέλεσε μία καρικατούρα, έπειτα από τις αλλοιώσεις και τις παραμορφώσεις τις οποίες υπέστη, ήταν για τον ναζισμό εκείνος που είναι θλιβερά ανίκανος να αποκτήσει πρόσβαση στην παραστασιακή ισχύ του μύθου (σελ.74).

Τι απομένει να απαντηθεί; Αποτέλεσε ο ναζισμός ένα γεγονός, ένα συμβάν στην ιστορία και δεν ελλοχεύει κίνδυνος επανεμφάνισής του; Οι συγγραφείς είναι σαφείς ως προς αυτό. Τίποτα δεν αποκλείει την επανεμφάνιση ιδεολογιών της μορφής του ναζισμού παρότι υποστηρίζεται ότι ο ναζισμός αποτέλεσε διαζόντως γερμανικό φαινόμενο (σελ. 27). Ακόμα και οι φερόμενες ως «προοδευτικές» ιδέες δεν είναι απαλλαγμένες και προφυλαγμένες από μία φασίζουσα επιμόλυνση, αλλά αυτό αναμφισβήτητα είναι συνάρτηση κάθε φορά του κατά πόσο υφίσταται ή όχι μία μυθοποιία (σελ. 27).

2. Κινδυνεύουμε σήμερα από νέας μορφής ναζισμούς;

Το πολύ ενδιαφέρον κείμενο των Λακού-Λαμπάρτ και Νανσύ, όπως διαπιστώνεται από τις ανωτέρω επιλεγμένες, σύντομες αλλά περιεκτικές, αναφορές, ενώ επικεντρώνεται και μελετά το ζήτημα του ναζισμού στη χιτλερική Γερμανία, εντούτοις είναι αρκετά επίκαιρο, διότι θέτει το ζήτημα και στη σημερινή εποχή³. Βασικά ερωτήματα τα οποία τίθενται, έτσι όπως απορρέουν από το κείμενο των δύο στοχαστών, είναι εάν κινδυνεύουμε όχι τόσο από την αναβίωση του ναζισμού, του φασισμού ή του ολοκληρωτισμού αλλά εάν άλλες ιδέες, ιδεολογίες, πεποιθήσεις ενδέχεται να μυθοποιηθούν, όπως ο ναζισμός, και να καταλήξουν στον ολοκληρωτισμό.

Αποτελεί κοινό τόπο πλέον να αναφέρεται κάποιος στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και στην σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία. Παρά ταύτα πρόκειται για μία πραγματικότητα η αγνόηση ή η παραγνώριση της οποίας έχει αρνητικές επιπτώσεις για την κοινωνία η οποία τη διαπράττει. Εντός αυτού του παγκόσμιου πλαισίου θα αναφερθούμε σε δύο ζητήματα τα οποία συζητώνται ευρέως τα τελευταία τουλάχιστον χρόνια τόσο στην Ελλάδα όσο και προφανώς σε όλο τον κόσμο. Το πρώτο εξ αυτών είναι το ζήτημα και ταυτόχρονα το ερώτημα του κατά πόσο είναι συμβατή με τις αρχές του Διαφωτισμού και του ανθρωπισμού η απόπειρα εξαγωγής και επιβολής της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε κοινωνίες διαφορετικές από τη Δυτική. Το δεύτερο ζήτημα είναι περισσότερο επικεντρωμένο στην ελληνική κοινωνία, αν και σαφώς δεν απασχολεί μόνο αυτήν, και σχετίζεται με την αντιμετώπιση του διαφορετικού, του μετανάστη, του πρόσφυγα αλλά και του Έλληνα αλλόθρησκου ή ετερόδοξου (εβραίου, καθολικού, άθεου κτλ.) με άλλα λόγια του μη ελληνορθόδοξου.

- Η εξαγωγή της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Το πρώτο ζήτημα λοιπόν το οποίο συχνά συζητείται είναι εάν η δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και ίσως εν συνόλω ο δυτικός τρόπος ζωής είναι αποδεκτό και επιτρεπτό να «εξαγώνται» ή μάλλον να μεταφέρονται ή ενίοτε να επιβάλλονται σε άλλες κοινωνίες, οι οποίες δεν ασπάζονται τις δυτικές αντιλήψεις παρά το γεγονός ότι συχνά έχουν αποδεχτεί και ενσωματώσει τον δυτικό τρόπο ζωής ή τουλάχιστον μέρος αυτού. Πως μπορεί επί παραδείγματι ένας Κινέζος να αντιληφθεί την βαθύτερη ουσία του όρου ανθρωπινό δικαίωμα όταν ιστορικά τα δικαιώματα ουδέποτε αποτέλεσαν την βαθύτερη ουσία του κινέζικου πολιτισμού; Πως μπορεί ένας οποιοσδήποτε Ινδός να αντιληφθεί τον όρο ισότητα όταν έχει γαλουχηθεί εντός του συστήματος των καστών; Τα ερωτήματα και τα παραδείγματα μπορούν να συνεχίζονται επί μακρόν. Σαφώς υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι έχοντας έρθει σε επαφή με τη Δύση έχουν αποδεχτεί τις αξίες και τα κεκτημένα της και συνήθως έχουν επιλέξει να διαβιούν μακριά από τις χώρες καταγωγής τους θεωρώντας τον Δυτικό πολιτισμό περισσότερο ανεκτικό στις ιδέες τους και στον τρόπο ζωής τους. Μπορούμε συνεπώς εμείς ως δυτικός κόσμος όταν διαπιστώνουμε κάποια παραβίαση των λεγόμενων απαραβίαστων ανθρωπίνων δικαιωμάτων να προσπαθούμε να τα επιβάλουμε σε μία κοινωνία; Στο σημείο αυτό βρισκόμαστε ενώπιον ενός αδιεξόδου, τουλάχιστον εκ πρώτης όψεως. Θα επιλέξουμε την αδιαφορία για το τι γίνεται στον κόσμο και θα παραμείνουμε κλεισμένοι στον 'όμορφο' κόσμο μας ή εκκινώντας από κάποιο ανώτερο αξιακά πολιτισμικό κεφάλαιο θα θελήσουμε να επιβάλουμε το καθ' ημάς ορθό και δίκαιο σε μία άλλη και κυρίως διαφορετική κοινωνία και δη με τη βία;

Η απάντηση σε αυτού του είδους το δίλημμα είναι ότι δεν υπάρχει δίλημμα ή τουλάχιστον η απάντηση εντοπίζεται κάπου στη μέση. Αφενός προφανώς και δεν συνάδει με τις αρχές του ανθρωπισμού η παρακολούθηση της σφαγής άλλων λαών με το επιχείρημα ότι είναι ελεύθεροι να πράττουν κατά το δοκούν και εμείς δεν μπορούμε να παρεμβαίνουμε στα εσωτερικά τους. Αφετέρου η έξωθεν και μάλιστα με τη βία παρέμβαση και επιβολή αρχών και αξιών ξένων σε μία κοινωνία είναι εξίσου αναποτελεσματική και αντιανθρωπιστική. Υπάρχει λύση-απάντηση; Η απάντηση στο υποτιθέμενο δίλημμα είναι η ελεγχόμενη παρέμβαση η οποία επιτυγχάνεται κυρίως μέσω του συνεχούς διαλόγου και της διαρκούς επι-

κοινωνίας και μέσω και των διαφόρων διεθνών οργανισμών και φορέων ούτως ώστε να καταστούν προσιτές οι δυτικές αντιλήψεις και αξίες χωρίς αυτό να συνεπάγεται τον υποχρεωτικό ενστερνισμό τους από τους 'Άλλους', τους διαφορετικούς για τους οποίους και εμείς, οι δυτικοί, διαφορετικοί είμαστε. Ο τρόπος ζωής και η παράδοση της κάθε κοινωνίας είναι διαφορετικοί και ο μόνος λόγος παρέμβασης σχετίζεται με την ελευθερία και την αυτοδιάθεση του ανθρώπου ιδίως όταν την επικαλείται και την επιζητά ο ίδιος και του την αρνούνται στην ίδια του τη χώρα (π.χ. η ζήτηση ασύλου).

Ως δυτικός πολιτισμός οφείλουμε να έχουμε κατά νου ότι η ανοχή και η αποδοχή του διαφορετικού αποτελεί κύριο γνώρισμά μας. Η επιβολή παρά τα κατά διαστήματα αντίθετα ιστορικά παραδείγματα δεν αρμόζει στον δυτικό φιλελευθερισμό και στα δημοκρατικά ήθη. Ελλοχεύει με άλλα λόγια ο κίνδυνος μυθοποίησης της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η μετατροπή τους σε ολοκληρωτική ιδεολογία, η οποία κατ' αυτήν την αντίληψη θα πρέπει να μεταφερθεί σε κάθε σημείο του κόσμου με τη βία ή χωρίς και με κάθε μέσο και αυτός ο κίνδυνος είναι για τη Δύση περισσότερο σημαντικός από την όποια επανεμφάνιση του ναζισμού ως νεο-ναζισμού, διότι στην περίπτωση αυτή η ίδια η δημοκρατία και τα ανθρωπίνια δικαιώματα αυτοαναιρούνται και καταλύονται. Προφανώς αποτελεί δικαίωμα μίας κοπέλας να λάβει την προστασία του δυτικού κόσμου εφόσον διαβιεί εντός αυτού στο ζήτημα της κλειτοριδεκτομής επί παραδείγματι, αλλά πόσο ανθρωπιστική θα ήταν μία επιβολή απαγόρευσης του εθίμου σε μία εκτός Δύσης κοινωνία; Η μόνη λύση είναι η προστασία όσων την επιζητούν και ο διάλογος με εκείνους που την αρνούνται.

Η εξαγωγή συνεπώς της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ιδίως μέσω της βίας και ιδιαίτερα της στρατιωτικής αντιφάσκει με το βαθύτερο περιεχόμενο της δημοκρατίας και των δικαιωμάτων. Εάν τα δικαιώματα και η δημοκρατία καταστούν μυθικά για τη Δύση τότε χάνουν την ίδια την ουσία τους και μετατρέπονται σε ολοκληρωτική ιδεολογία, η οποία εφόσον κάνει και χρήση βίας προκειμένου να επιβληθεί και μάλιστα εκτός δυτικού κόσμου, δεν διαφέρει σε πολλά από τον ναζισμό και τον φασισμό.

- Μία ελληνική περίπτωση μυθοποίησης

Τα όσα αναπτύξαμε προηγουμένως αφορούσαν ευρύτερα τον Δυτικό κόσμο και τον Δυτικό πολιτισμό στον οποίον αναμφισβήτητα εντάσσ-

σεται και ο ελληνικός. Υπάρχει μήπως κάτι το ιδιαίτερο στον ελληνικό χώρο, πέραν αυτού του εκτενέστερου ζητήματος, το οποίο να χρήζει μελέτης και προσοχής;

Στην Ελλάδα ζούμε και συνυπάρχουμε πλέον καθημερινά με μετανάστες και πρόσφυγες από κάθε μέρος σχεδόν του κόσμου λόγω και της γεωγραφικής θέσης της χώρας μας. Εξαιτίας αυτής της σημαντικής αριθμητικά και πολιτισμικά εισόδου των μεταναστών έχει επανέλθει στο προσκήνιο μία αντίληψη, η οποία ίσως ποτέ να μην εξέλιπε πλήρως, περί της μοναδικότητας του Έλληνα και του ότι Έλληνας δεν γίνεσαι, γεννιέσαι. Πρόκειται για αντιλήψεις και ιδεολογίες οι οποίες μόνο επικίνδυνες μπορούν να χαρακτηριστούν, διότι μυθοποιούν τον Έλληνα και την ιστορία του έναντι του ξένου και του διαφορετικού, όπως ακριβώς έπραξαν οι Ναζί Άριοι έναντι των Εβραίων, των Τσιγγάνων κ.ά. Προφανώς και σε καμία περίπτωση δεν εξισώνουμε όλες τις συντηρητικές αντιλήψεις και ιδεολογίες οι οποίες διαπιστώνονται στη χώρα μας και σχετίζονται με την αντιμετώπιση των μεταναστών, των φυλετικά ή θρησκευτικά διαφορετικών, με τη ναζιστική ιδεολογία και μυθοποιία, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν και συμπαθούντες. Χρειάζεται όμως να εφιστάται η προσοχή και να υποδεικνύονται οι ελλοχεύοντες κίνδυνοι, διότι σε άλλη περίπτωση ενδέχεται τα γεγονότα να μας προλάβουν. Όταν διαπιστώνεται ότι υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι δηλώνουν ότι οι Έλληνες είναι γεννημένοι νικητές, ότι οι Έλληνες είναι ο εκλεκτός λαός του Θεού, ότι στο DNA τους είναι να επικρατούν και να είναι πάντα μπροστά, τότε συμπεραίνουμε ότι τείνουμε - αν δεν έχει ήδη συντελεστεί - προς μία μυθοποίηση του Έλληνα ιστορικά κατασκευασμένη με τη συνδρομή και του εκπαιδευτικού μηχανισμού, η οποία εκδηλώνεται σε διάφορες πτυχές της καθημερινότητας (βεβηλώσεις εβραϊκών μνημείων, αντιδράσεις για την ανέγερση ισλαμικού τεμένους, αλλοδαποί σημαιοφόροι, επιθέσεις κατά μεταναστών κ.ά.) ή με την ακόμα χειρότερη άγνοια του 'Άλλου', του διαφορετικού, την κατασκευή στερεοτύπων και την αδιαφορία. Ο μύθος του καλού, του ανώτερου, του νικητή, αλλά και του έξωθεν εμποδιζόμενου να επιτύχει Έλληνα είναι λίαν επικίνδυνος όχι διότι οδηγεί ντετερμινιστικά σε μία νέα μορφή ναζισμού - αυτό ουδείς το γνωρίζει - αλλά διότι προβάλλει εμπόδια στην ανάπτυξη της κοινωνίας και των δυνατοτήτων της. Οι ελληνικοί μύθοι δεν είναι επιβλαβείς, αλλά ο ελληνισμός και ιδίως ο ελληνοχριστιανισμός ή η ελληνορθοδοξία ως μύθος εμποτισμένη με μεταφυσικά χαρακτηριστικά και δυνάμεις είναι, και κρίνεται κοινωνικά επωφελές να σταμα-

τήσει να αναπαράγεται ο μύθος αυτός συνειδητά ή ασυνειδητά στην κοινωνία.⁴

Καταλήγοντας θα λέγαμε ότι οι μύθοι προφανώς και δεν πρέπει να κατηγορηθούν ως επικίνδυνοι για μία κοινωνία και εξ αυτού του λόγου να τεθούν στο περιθώριο στιγματισμένοι, διότι είναι αν μη τι άλλο διδακτικοί. Η μυθοποίηση του μύθου όμως, δηλαδή η αντίληψη ότι αυτό που ο μύθος δηλώνει είναι το μόνο ορθό και αποδεκτό και συγχρόνως απαραβίαστο και όποιος το παραβιάζει ή το επικρίνει στιγματίζεται και εκλαμβάνεται ως εχθρός των υποστηρικτών του, η ιδεολογικοποίηση με άλλα λόγια του μύθου, με την ταυτόχρονη προσπάθεια διάχυσης του μύθου εντός μίας κοινωνίας ή και σε περισσότερες, αποτελεί την επικίνδυνη διάσταση του ζητήματος. Οι μύθοι διδάσκουν αλλά αν η διδασκαλία αυτή απολυτοποιείται τότε χάνει τη χρησιμότητα και το σκοπό της και μετατρέπεται σε 'απόλυτη' και ενίοτε ολοκληρωτική ιδεολογία. Εκείνο το οποίο χρήζει προσοχής είναι εκείνο το οποίο υπογράμμισαν και οι δύο συγγραφείς του έργου που μας έδωσε αφορμή για τις ανωτέρω σκέψεις. Δεν είναι ο μύθος αυτός καθεαυτόν επικίνδυνος, αλλά το κατά πόσο ακόμα και «προοδευτικές», φιλελεύθερες ή και εθνικές και θρησκευτικές ιδέες μπορούν να μυθοποιηθούν και να καταστούν ολοκληρωτικές, αποκλείοντας και στιγματίζοντας τον «Άλλο», τον ξένο, τον διαφορετικό. Οι μύθοι αποτελούν συστατικά στοιχεία της ταυτότητας μίας κοινωνίας και μίας ομάδας και δεν είναι απαραίτητο να εξοβελίζονται αρκεί να κατανοούνται ως μύθοι και να μην ιδεολογικοποιούνται θεωρούμενοι ως «απόλυτη» και απαραβίαστη αξία, διότι τότε οδηγούμαστε με σχετική ακρίβεια στη δημιουργία μη ανεκτικών κοινωνιών.

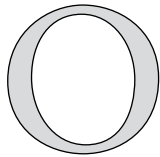
Υποσημειώσεις:

1. Βλ. *Ο μύθος του ναζισμού*, Φιλίπ Λακού-Λαμπάρτ, Ζαν-Λυκ Νανσύ, μετάφραση Βίκτωρ Καμχής, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα, 2008.
2. Οι παραπομπές αναφέρονται στην ελληνική έκδοση.
3. Όταν κάνουμε λόγο για σημερινή εποχή εννοούμε τόσο την εποχή της πρώτης έκδοσης του έργου (1991) όσο και την τελευταία (2005), χωρίς να εξαιρείται το παρόν αλλά και το επερχόμενο μέλλον.
4. Είναι προφανές ότι ο μύθος αυτός του Ελληνισμού και του Έλληνα δεν εκδηλώνεται πάντοτε ρητά με σαφήνεια και διαύγεια, αλλά και άρρητα και ασυνειδητά και δίχως πολλές φορές να καθίσταται αντιληπτός.

[Ο κ. **Αλέξανδρος Σακελλαρίου** είναι διδάκτορας Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου].

Για την Ισραηλιτική Κοινότητα Κομοτηνής

Του ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ Κ. ΜΕΚΟΥ

Όπως είναι γνωστό, όταν οι βασιλείς της Ισπανίας Φερδινάνδος και Ισαβέλλα, το 1492, έδιωξαν τους Άραβες μουσουλμάνους από το τελευταίο τους προπύργιο στην Ευρώπη, τη Γρανάδα, εξόρισαν με βίαιο τρόπο όσους Εβραίους δεν δέχθηκαν να βαφτιστούν. Πολλοί από τους 150.000 Ισπανοεβραίους που εξορίστηκαν, κατέφυγαν στις Βαλκανικές επαρχίες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, στην Τουρκία και τη Βόρεια Αφρική, όπου ίδρυσαν τις Κοινότητες των Σεφαραδίμ, τις οποίες βρίσκουμε σε λίγα χρόνια να είναι πολυάριθμες και να ανθούν οικονομικά. Η καταστροφή αυτή των Εβραίων της Ισπανίας θεωρήθηκε από πολλούς, ως η μεγαλύτερη της ιστορίας των Εβραίων της διασποράς, από την καταστροφή του Δεύτερου Ναού, το 70 μ.Χ. Βέβαια στη συνέχεια ο Χίτλερ τους ξεπέρασε όλους, δίνοντας στην ιστορία, όχι μόνο του Ιουδαϊσμού, αλλά ολόκληρης της ανθρωπότητας, το χειρότερο δείγμα διαστροφικής μανίας και εγκληματικότητας.

Την οικογένεια του **Στάθη Χατζηνέστωρος** την ξέρουμε όλοι, σαν από τις πιο παλιές της Κομοτηνής. Είχα ακούσει πως το πατρικό του ήταν, πριν αγοραστεί από τον πατέρα του, το κτίριο όπου στεγαζόταν το Ισπανικό Προξενείο της Κομοτηνής. Δεν είχα λοιπόν άλλη λύση, από το να κλείσω μια συνάντηση μαζί του. Άλλωστε κάθε συνάντηση με το Στάθη, είναι ευχάριστη. Ήλθε στο παλιό γραφείο μου, που το ανοίγω μόνο σε τέτοιες περιπτώσεις. Είχαμε μια κουβέντα αποσπασματική, με ανακατωμένες ερωτήσεις, μια που ούτε οι αναμνήσεις του ήταν πολλές, ούτε και συγκεκριμένες.

- Πες μου Στάθη, πού ήταν τα «Εβραϊκά» στη πόλη μας; Θυμάμαι πως υπήρχαν συνοικίες το «Αρμένιο» για τους Αρμένιους, τα «Εβραϊκά» για τους Εβραίους κ.λπ.
- Ήσαν έξω από το βυζαντινό τείχος, προς δυσμάς. Εκεί ήταν κολημένα κάπου 40–50 σπίτια εβραϊκά. Αυτά ήταν τα φτωχικά. Δεξιά και αριστερά από την οδό Φιλίππου, ήταν τα καλά εβραϊκά σπίτια. Στη παλιά οδό Μακκαβαίων ήταν το Ισπανικό Προξενείο και απέναντι σε αυτό είχαν καμιά δεκαριά σπίτια δικά τους.
- Ποια επαγγέλματα ασκούσαν οι Εβραίοι;
- Οι φτωχοί Εβραίοι είχαν γύρω στην οδό Ερμού, μαγαζάκια μικρά, των λίγων τετραγωνικών μέτρων και πουλούσαν συνήθως ψιλικά. Φώναζαν από έξω με τη γνωστή χαρακτηριστική προφορά τους, στους διαβάτες: «μουλινέδες, βαμβακάκια, κουβαρίστρες». Υπήρχαν στον ίδιο δρόμο και Αρμένιοι

- που πουλούσαν βδέλλες, στα παλιά όμως χρόνια. Μετά τις πουλούσαν οι χοτζάδες, κυρίως στη σκεπαστή αγορά, με τα μικρά ξύλινα μαγαζάκια τους.
- Καλά μόνο φτωχοί Εβραίοι υπήρχαν; Τόσα λέγονται για τον πλούτο των Εβραίων.
- Υπήρχαν και πλούσιοι αρκετοί. Να σου πω μερικούς. Ο Μπεναζίου είχε νεωτερισμούς στην Ερμού. Στον ίδιο δρόμο, εκεί που τώρα είναι ο Ιωακείμ, ήταν το κατάστημα του Χιντός Εσκενάζυ, με τις δυο όμορφες κόρες. Είχε ναλικά. Επειδή ήταν Ιταλός υπήκοος, οι Βούλγαροι δεν τον παρέδωσαν στους Γερμανούς, μαζί με τους άλλους Εβραίους, που ήταν Έλληνες υπήκοοι. Όπως δεν παρέδωσαν στους Γερμανούς και τους Εβραίους που ζούσαν στη Βουλγαρία. Άλλος πλούσιος ήταν ο Λεβή, που είχε φαρμακείο, απέναντι από το σημερινό φαρμακείο Σταμπουλίδη. Το σπίτι του ήταν απέναντι από το φούρνο του Τσιλιγγίρη, προς την οδό Ξάνθης. Με-

Το Μνημείο Ολοκαυτώματος στην Κομοτηνή

τά το αγόρασε ο Γεώργιος Ανδρεάδης, πατέρας του Κώστα και του Ανδρέα Ανδρεάδη. Το αγόρασε από το γιο του Λεβή, που τον κατηγορήσαν για κομμουνιστή. Τον κλείσανε στη φυλακή και δεν τον παρέδωσαν στους Γερμανούς. Έτσι γλίτωσε. Έρχεται πότε πότε στη Κομοτηνή.

- Αυτό το σπίτι το θυμάμαι καλά, γιατί μου έκανε μεγάλη εντύπωση, όταν ήμουν νεαρός. Διώροφο, με όμορφους εξώστες και γεμάτη λουλούδια αυλή. Τότε μένανε οι Ανδρεάδηδες.
- Άλλος πλούσιος κι ονομαστός ήταν και ο Αντίκα, δερματέμπορος. Είχε τρία σπίτια, αλλά καθόταν στο ένα, στην οδό Γ. Κονδύλη. Και στην οδό 14^{ης} Μαΐου, πίσω από εκεί που είναι τώρα το ΔΗΠΕΘΕ, είχε κάποια καλά εβραϊκά σπίτια, όπως και λίγο πιο κάτω, εκεί που μετά στεγάστηκε για λίγο το ΙΚΑ.
- Εσείς ποιο σπίτι πήρατε;
- Ο πατέρας μου πήρε το κτίριο που στεγάζονταν το Ισπανικό Προξενείο, από τον Πρόξενο Ντάριο Ναχμία. Επειδή ήταν Ισπανός υπήκοος, δεν τον πήρανε οι Βούλγαροι, για τη Γερμανία. Θυμάμαι κι ένα γιο του, το Λουσιέν.

Ήταν μεγάλο κτήμα, κάπου 2.500 μ². Κάθε όροφος είχε εμβαδόν 350 μ². Ήταν από τους λίγους που είχε φέρει νερό με βρύση μέσα στο σπίτι του. Είχε και συντριβάνι στην αυλή. Υπήρχαν τρεις μεγάλες σιδερένιες σκαλιστές πόρτες. Ο όροφος είχε ξύλινο ταβάνι σκαλιστό. Το πάτωμα ξύλινο παρκέ. Οι τοί-

χοι είχαν ταπετσαρίες και λαδομπογιές. Ένα πελώριο σαλόνι εξήντα τετραγωνικών μέτρων άνοιγε και γινόταν μεγάλη αίθουσα. Υπήρχε η σκέψη να χαρακτηριστεί διατηρητέο.

- Μέχρι πριν λίγα χρόνια, υπήρχαν στη Κομοτηνή φήμες πως βρέθηκαν κρυμμένοι θησαυροί σε παλιά εβραϊκά σπίτια, ότι κάποιοι Έλληνες έψαξαν και βρήκαν χρυσαφικά θαμμένα κ.λπ. Εσύ λες πως υπήρχαν πολλοί φτωχοί Εβραίοι, ή τουλάχιστον μικροαστοί.

- Κάθε οικογένεια κάτι θα είχε. Η πιο φτωχή γυναίκα θα είχε βέρα, σκουλαρίκια κ.λπ. Οι πλουσιότερες οικογένειες κάτι αξιόλογο. Λέγανε πως όταν τους μάζεψαν στο καπνομάγαζο, τα πέταξαν όλα στο βόθρο του. Άλλοι λέγανε πως τα θάψανε και τα κρύψανε σε κρυψώνες. Αυτά που λέγονται για θησαυρούς που βρέθηκαν, δεν πιστεύω πως είναι όλα αληθινά. Ειπώθηκε πως στου Λεβή το σπίτι βρέθηκε θησαυρός, ένας τενεκές με λίρες. Εγώ δεν μπορώ ούτε να επιβεβαιώσω ούτε να διαψεύσω.

- Ο γιατρός ο Φάϊς πότε ήλθε;
- Αυτός ήλθε μετά. Ξέρεις την ιστορία του.
- Πώς κι έτσι υπήρχε Ισπανικό Προξενείο στη Κομοτηνή;
- Όλοι οι Εβραίοι της Κομοτηνής, ήσαν απόγονοι αυτών που ήλθαν διωγμένοι από την Ισπανία.
- Τι θα έλεγες, πως τους ξεχώριζες από τους άλλους;
- Χαρακτηριστικό τους ήταν πως όλοι ασχολούνταν με κάποιο εμπορικό αντικείμενο, μεγάλο ή μικρό. Ούτε ένας τους ήταν υπάλληλος, γεωργός ή κάτι άλλο. Ψιλικατζήδες, κάποιοι σαραφήδες, υαλοπώλες κ.λπ. Είχαν όμως κοινωνικές σχέσεις με όλους, χριστιανούς και μουσουλμάνους. Από τα παλιά χρόνια όλοι ζούσαμε με ομόνοια και δεν ξεχώριζε κανείς κανένα. Ο πατέρας μου για παράδειγμα, έκανε παρέα και πήγαινε στο κυνήγι με τον πατέρα του Ναϊμ, του Ξυλέμπορου. Μόνο τα καλοκαίρια, στη Μολυβωτή παραθέριζαν χωριστά Μουσουλμάνοι, χωριστά οι Χριστιανοί και χωριστά οι Εβραίοι. Ο Κιντός που έμενε απέναντι από το ΠΙΚΠΑ, εκεί που μετά έμενε ο Φυγκάς ο Δικηγόρος, είχε δυο κόρες που βγάλανε το Γυμνάσιο μαζί με την Πιστικού, την Παυλίδου κ.λπ.
- Τι είχες ακούσει για περιτομή;
- Δεν είχα ακούσει τίποτε. Δεν της δίνανε τόση δημο-

σιότητα, όση οι Μουσουλμάνοι.

- Ποιες γιορτές είχαν;
- Θυμάμαι πως αντί για Κυριακή είχαν το Σάββατο, αλλά είχαν προσαρμοστεί στο δικό μας ημερολόγιο. Τα καταστήματά τους λειτουργούσαν όπως και τα ελληνικά. Δεν έκλειναν το Σάββατο για να πάνε στη χάβρα. Επειδή έπρεπε να επιβιώσουν, είχαν αμελήσει τη θρησκεία τους.
- Η ενδυμασία τους διέφερε καθόλου από των Ελλήνων;
- Όχι, φορούσαν τα ίδια με μας ρούχα. Τίποτε δεν θύμιζε Εβραίους. Μικρός πήγα μερικές φορές και στη χάβρα τους, τη συναγωγή. Θυμάσαι, ήταν κολλητή στο τείχος, πίσω από τη Λέσχη Κομοτηναίων. Λεπτομέρειες δεν θυμάμαι από το εσωτερικό. Κάτι σαν στασίδια νομίζω πως είχε. Θυμάμαι και τον ραββίνο, που έβαζε κάτι στο κεφάλι του, σαν επανωκαλύμμακο.
- Τί θυμάσαι για τα τραγικά γεγονότα της γενοκτονίας τους;
- Εξημερώματα μια μέρα του 1943 θαρρώ, ζώσανε οι Βούλγαροι την πόλη. Άλλωστε το βράδυ απαγορεύονταν η κυκλοφορία. Τέτοια μπλόκα κάνανε κι άλλες φορές. Εμείς από τα παράθυρα βλέπαμε τους Βουλγάρους να τους μαζεύουν. Θυμάμαι μια φτωχή γριούλα, που δεν είχε τίποτε πολύτιμο να πάρει μαζί της, πήρε μια κανάτα μπακιρένια, δουλεμένη στο χέρι, θαρρώ από κάλυκα πυροβόλου. Τη λέγανε Μορένα και τον άντρα της Γιοσέφ.
- Συγκλονιστική σκηνή αλήθεια. Πώς μπορεί να χαθεί από τη μνήμη σου αυτή η εικόνα, να σέρνουν οι Βούλγαροι στρατιώτες την δύστυχη Μορένα με τη κανάτα της; Από μόνη της φτάνει για να συγκινήσει την ανθρώπινη συνείδηση, για την αιώνια καταδίκη της γενοκτονίας των Εβραίων.
- Τους πήγανε στο καπνομάγαζο του Γκέρη. Εκεί που μετά στεγάστηκε ο Πουφινάς, κοντά στη πλατεία. Από εκεί τους μετέφεραν στη Βουλγαρία. Πιο πέρα δεν ξέρω. Θυμάμαι ακόμα πως τους είχαν βάλει κι εδώ το αστέρι του Δαβίδ στο πέτο, από πιο μπροστά.
- Δεν γλίτωσε κανείς τους; Δεν είχαν υποψιαστεί τίποτε, για να κρυφτούν;
- Οι ίδιοι πρέπει να το προέβλεψαν. Λέγεται πως είχαν κρύψει τα χρυσαφικά τους, τρόφιμα κ.λπ., για ώρα ανάγκης. Πίσω από το τείχος, βρέθηκαν κρύ-

πτες. Εκεί που σου είπα πως υπήρχαν σπίτια δικά τους, κολλημένα στο τείχος. Εκεί κάνανε κρυψώνες και τις χτίσανε. Πριν κάποια χρόνια, η αρχαιολογική υπηρεσία, όταν πια δεν υπήρχαν τα σπίτια που κατέρρευσαν, έβγαλε τα τούβλα κι έβαλε ποταμίσιες πέτρες στη θέση τους στο τείχος. Τα σημάδια φαίνονται κυκλικά. Αυτά λέγανε πως ήσαν οι κρυψώνες τους. Πιθανόν και στα υπόγεια των σπιτιών τους.

Εδώ τελείωσε η κουβέντα μου με τον αγαπητό

Παλιά σοκάκια της Κομοτηνής. Φωτ.: Ζαφείριος Μέκος

Στάθη Χατζηνέστωρος. Χωρίσαμε με βαριά καρδιά. Γράφοντας αυτές τις σειρές, έχω μπροστά μου την εικόνα την φτωχής γριούλας, της Μορένα με την μπακιρένια κανάτα της, την ώρα που τη σέρνουν οι Βούλγαροι στρατιώτες, για να την οδηγήσουν, μαζί με τον Γιοσέφ τον άντρα της, στους Γερμανούς και στον πλέον φρικτό θάνατο. Πώς μπορεί να ξεχαστεί τόση ανθρώπινη κτηνωδία και πώς να δικαιολογηθεί; Στο πρόσωπο της Μορένα και του Γιοσέφ «έβλεπα» να εκφράζεται ολόκληρος ο πόνος και η απορία του ανθρώπινου γένους για τη σκληρότητα που μπόρεσε να επιδείξει άνθρωπος σε συνάνθρωπό του. Θυμήθηκα το ναζιστικό στρατόπεδο συγκέντρωσης στο Άουσβιτς, που επισκέφθηκα πριν πολλά χρόνια. Ήταν μια συγκλονιστική εμπειρία, που δεν ξεχνιέται ποτέ. Όπως δεν θα ξεχάσω ποτέ την εικόνα της Μορένα, με την κανάτα της, κατά πώς μου την περιέγραψε ο Στάθη.

[Απόσπασμα από το βιβλίο του Ζαφείριου Κ. Μέκου «Μουσουλμάνοι, Αρμένιοι και Εβραίοι Συμπολίτες μου Κομοτηναίοι», εκδ. Αντ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2007].

Η παρουσία Εβραίων στην Αίγινα

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΣΑΡΑΝΤΑΚΟΥ

Οι συμπολίτες μας με ιουδαϊκό θρήσκευμα ανάλογα με την καταγωγή και την χρονική παρουσία τους στην Ελλάδα, ανήκουν σε τρεις ομάδες, στους Ρωμαϊούς, στους Σεφαραδίτες και στους Ασkenaζείμ. Ο πολύς κόσμος πιστεύει πως η εμφάνιση των Εβραίων στην Ελλάδα είναι απότοκος της Διασποράς του ισραηλτικού πληθυσμού της Παλαιστίνης, μετά την άλωση των Ιεροσολύμων το 70 και μετά την καταστολή της επανάστασης του Μπαρ Κοχβεβά το 136. Αυτό όμως δεν είναι σωστό.

Αναμφισβήτητα ιστορικά δεδομένα μαρτυρούν την παρουσία Εβραίων στην Ελλάδα σε πολύ παλαιότερους χρόνους, τουλάχιστον από την ελληνιστική εποχή και η παρουσία τους αυτή δεν οφείλεται σε διωγμούς και εκτοπίσεις αλλά σε άλλους λόγους. Αυτούς τους Εβραίους συνάντησε ο Παύλος, όταν επισκέφθηκε την Ελλάδα, στους Φιλίππους, στη Βέροια, στην Κόρινθο, ενδεχομένως και στην Αθήνα (αν κρίνουμε από το όνομα της προσήλυτης Δαμάρεως, που δεν είναι ελληνικό). Από τους Εβραίους αυτούς της Αρχαιότητας κατάγονται οι σημερινοί Ρωμαϊούς Εβραίοι που είχαν ανέκαθεν ως μητρική τους γλώσσα την ελληνική και εκτός από το θρήσκευμα δεν διφέρουν σε τίποτα από τους άλλους Έλληνες.

Από την Ισπανία (στα εβραϊκά Σεφαράδ) ήρθαν στα τέλη του 15ου αιώνα (συγκεκριμένα μετά το 1492), οι Σεφαραδίτες Εβραίοι, που εγκαταστάθηκαν κυρίως στη Θεσσαλονίκη, συντελώντας καθοριστικά στην ανάδειξή της σε οικονομικό και πνευματικό κέντρο της Βαλκανικής. Οι Σεφαραδίτες μιλούσαν τη λαντίνο, ανδαλουσιανή διάλεκτο της ισπανικής και πολλά τραγούδια τους όπως το πασίγνωστο «μια βοσκοπούλα αγάπησα μια ζηλεμένη κόρη», αγαπήθηκαν από το λαό μας και εξελληνίστηκαν σε σημείο που να μην ξεχωρίζουν από τα δημοτικά μας. Ισχυρή είναι επίσης η επίδραση της σεφαραδίτικης μουσικής στο ρεμπέτικο τραγούδι.

Τέλος, από την Αυστροουγγαρία, τις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες και την Ουκρανία ήρθαν, επί τουρ-

κοκρατίας, οι Ασkenaζείμ Εβραίοι, η τρίτη συνιστώσα των Ελλήνων ισραηλιτών, που μιλούσαν μια γερμανική διάλεκτο, τη γίντις. Επειδή η ονομασία Ασkenaζείμ παραπέμπει στους Σκύθες, δεν αποκλείεται να μαρτυρεί κάποια σχέση τους με τους Χαζάρους, οι οποίοι τον 10ον αιώνα συγκρότησαν στις στέπες της Ουκρανίας και του Βόρειου Καυκάσου το μοναδικό στην ιστορία βασίλειο, που είχε επίσημη θρησκεία του τον Ιουδαϊσμό.

Στην Αίγινα υπήρχαν Εβραίοι από την ελληνιστική εποχή ή από τη ρωμαϊοκρατία. Ενδεχομένως να ήρθαν από την Αττική και φυσικά ανήκαν στους αποκληθέντες αργότερα Ρωμαϊούς, μιλούσαν δηλαδή ελληνικά και είχαν ελληνικά ονόματα. Το γεγονός είναι πως πρέπει να ήταν πολυάριθμοι, ώστε να μπορέσουν να συγκροτήσουν κοινότητα και να οικοδομήσουν Συναγωγή. Από το πολύ ενδιαφέρον βιβλίο του Ραφαήλ Φρεζή «Ψηφίδες Ιστορίας του Ελληνικού Εβραϊσμού» και από την πραγματεία του αρχιτέκτονα Ηλία Μεσσίνα «Οι Συναγωγές στην Ελλάδα» μαθαίνουμε ότι η Συναγωγή της Αίγινας πρέπει να χτίστηκε τον 4ο αιώνα μ.Χ., δηλαδή κατά την εποχή που ο Χριστιανισμός αναγνωρίστηκε από τον Κωνσταντίνο αρχικώς ως ανεκτή και εν συνεχεία ως ισότιμη με τις άλλες θρησκείες, αλλά πριν αρχίσει ο διωγμός των εθνικών, των ετεροδόξων και των αιρετικών, ο οποίος εγκαινιάστηκε από τους διαδόχους του Κωνσταντίνου, ιδίως μετά το κακό παράδειγμα του Ιουλιανού και ο οποίος εντάθηκε με τα αυστηρά διατάγματα των αυτοκρατόρων Θεοδοσίου και Ιουστινιανού.

Η Συναγωγή αυτή πάντως λειτούργησε επί τρεις τουλάχιστον αιώνες. Βρισκόταν στη θέση, όπου υπάρχει σήμερα το ξενοδοχείο «Αύρα» και πρέπει να είχε διαστάσεις 7,60x5,50 μ. Δεν ήταν δηλαδή κανένα επιβλητικό κτίσμα. Η πρόσοψη και η είσοδος της ήταν από τη δυτική πλευρά. Έβλεπε δηλαδή στη θάλασσα.

Δεν ξέρουμε τα αίτια που προκάλεσαν την καταστροφή της Συναγωγής, ούτε και την τύχη της εβραϊκής κοινότητας της Αίγινας. Το γεγονός είναι ότι με

διαδοχικά αυτοκρατορικά διατάγματα, οι μεν ναοί των θεών της παλαιότερης θρησκείας του Δωδεκαθέου κατεδαφίστηκαν και τα αγάλματα των θεών κομματιάστηκαν, απαγορεύθηκε δε η οικοδόμηση ναών ή ευκτήριων οίκων άλλων θρησκευμάτων, εφόσον γειτόνευαν με χριστιανικούς ναούς ή νεκροταφεία και η προσφορά θυσιών και άλλες εκδηλώσεις της αρχαίας λατρείας απαγορεύθηκαν. Ίσως τότε να διατάχθηκε η καταστροφή του ναού του Απόλλωνος από τον οποίον έμεινε όρθιος μόνον ένας κίονας (η Κολώνα), ενώ ο απόμερος ναός της Αφαιάς Αθηνάς έπαψε να προσελκύει τους εναπομείναντες εθνικούς και αφέθηκε να ερειπωθεί. Ενδεχομένως η εγκατάλειψη και καταστροφή της Συναγωγής να οφείλεται στη γειτνίαση της με κάποιον χριστιανικό ναό, οπωσδήποτε όμως η φυγή των Εβραίων από την Αίγινα πρέπει να σχετίζεται με την ανασφάλεια που δημιούργησε στους πληθυσμούς των νησιών και των παρακτίων πόλεων η εμφάνιση στο Αιγαίο Σαρακηνών πειρατών, που σημειώνεται στα μέσα του 7ου αιώνα. Οι επιδρομές και λεηλασίες εντάθηκαν μετά την κατάκτηση από τους Άραβες της Κρήτης το 823 και κράτησαν ως το 960, όταν ο Νικηφόρος Φωκάς ανέκτησε τη μεγαλόνησο. Στο διάστημα αυτό των πειρατικών επιδρομών άρχισε η εγκατάλειψη της παραλιακής πόλης της Αίγινας από τον πληθυσμό της, που αποσύρθηκε στην Παλιαχώρα.

Η ύπαρξη της Συναγωγής διαπιστώθηκε για πρώτη φορά το 1829, όταν ο Γερμανός ιστορικός και αρχαιολόγος Λούντβιχ Ρόζε, που αργότερα υπηρέτησε στην αυλή του Όθωνα, σε ανασκαφή που έκανε κοντά στον Κρυπτό Λιμένα ανακάλυψε το ψηφιδωτό δάπεδό της. Τότε το δάπεδο καλύφθηκε προστατευτικά με χώμα και μελετήθηκε πολύ αργότερα το 1901 από τον Τιρς (τον γνωστότερο με το εξελληνισμένο όνομά του Θείρσιο), το 1904 από τον Φουρτβάνγκλερ, το 1928 από τον Ε. Σούσενικ και τέλος το 1932 από τον Βέλτερ. Την έρευνα συνέχισε η Εθνική Αρχαιολογική Υπηρεσία και τελικά, όταν στην περιοχή άρχισε έντονη οικοδομική δραστηριότητα, μεταφέρθηκε στην αυλή του Αρχαιολογικού Μουσείου.

[Ο κ. Δ. Σαραντάκος είναι παλαιός διακεκριμένος δημοσιογράφος. Το παραπάνω άρθρο δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Αιγιναία», τεύχος 15].

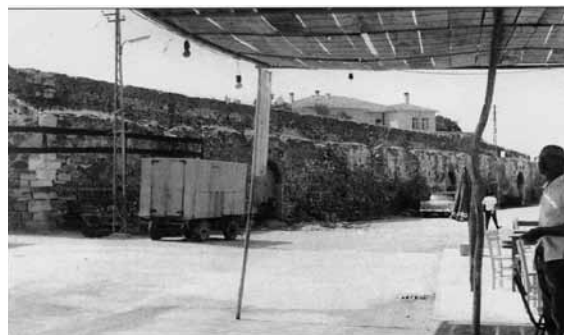
Παλαιά Φώκαια Μικράς Ασίας και Εβραίοι

Στοιχεία του Νικ. Α. Χόρμπου

Η Φώκαια βρίσκεται στη βορειανατολική έξοδο του Ερμαίου (Σμυρναϊκού) κόλπου, αριστερά.

Η πόλη της Φώκαιας ονομαζόταν κοινά «Χώρα» και το πιο υψηλό σημείο της δεν ξεπερνούσε σε υψόμετρο τα 12 μέτρα.

Την εποχή της ρωμαϊκής κυριαρχίας στην Ασία, στη Φώκαια υπήρχε εβραϊκή παροικία.

Ό,τι έμεινε σήμερα από τις αποθήκες αλατιού στην παραλία του Μικρού Γιαλού, που ήταν κοντά στα σφαγεία. Πίσω ήταν η μικρή χάβρα των Εβραίων.

Τον 1ο μ.Χ. αιώνα είχε κυκλοφορήσει ένας χρησμός, σχετικά με τους Εβραίους, τον οποίο αναφέρουν οι: Στράβων, Σενέκας, Φίλων κ.ά. Σύμφωνα με το χρησμό αυτόν οι Εβραίοι θα διασκορπίζονταν στα πέρατα της γης.

Ο χρησμός αυτός επαληθεύτηκε πραγματικά, οπότε οι Εβραίοι διασκορπίστηκαν σε διάφορες χώρες, σε πολλά λιμάνια της Μεσογείου και στα παράλια της Μ. Ασίας, Αντιόχεια, Πέργαμο, Σμύρνη, Έφεσσο, Φώκαια, όπου δημιούργησαν ισχυρές παροικίες.

Κατά την απογραφή του 1902 του Αϊδινίου (Aydin) επί τουρκικού πλέον εδάφους υπήρχαν στην Παλαιά Φώκαια 62 Εβραίοι (35 γυναίκες και 27 άνδρες). Σ' όλη δε την περιφέρεια (Καζά) Παλαιάς Φώκαιας κατά την ίδια απογραφή υπήρχαν 106 Εβραίοι (58 γυναίκες και 48 άνδρες).

Μετά την καταστροφή του 1922, την άφιξη και την εγκατάσταση στην Ελλάδα Ελλήνων προσφύγων από την Παλαιά Φώκαια περιγράφει ο Ηλίας Βενέζης, στο βιβλίο του «Γαλήνη».

[Από το ομώνυμο βιβλίο του Νικολάου Αχιλ. Χόρμπου, εκδόσεις «Σύγγραμμα», Θεσσαλονίκη 1988].

Ρέκβιεμ

μιας προσδοκώμενης προφητείας

Ασπιλη 13χρονη έφηβη,
κρυμμένος τυφλοπόντικας
πίσω από μια ανήλιαγη σοφίτα
υφαίνει θαρρετά
τον ιστό της ιστορίας της ανθρωπότητας.

Ψηφίδες τα ματάκια της
βυθομετρούσαν στην «κατακόμβη» της·
τις μέρες και τις νύχτες
που θα ξημέρωναν λεύτερες.

Κι ο ήλιος, πλούτος που πρωτόμπαινε
απ' το φεγγίτη·
γιόμιζε αιθέρα και προσδοκία
το καταβύθιστο δωμάτιο
στη δίνη του πολέμου.

Ονειράτα και σκαρφίσματα
ζωγράφιζε ο Ανεμοδαρμένος μικρόκοσμός της·
πάνω σε ένα χαρτόδετο τετράδιο
ξεθωριασμένο απ' την απαντοχή του Χρόνου.

Ο όλεθρος δεν καρφίτσωσε
έναν αριθμό στο κορμί της·
Δεν έστερξε το μητρικό χάδι,
φιλί στο πρόσωπό της.

Σαν πλήθαιναν τα βήματα
των βαρβάρων
γινόταν μπλάβος ο ουρανός·

σφιχτό ζωνάρι η ψυχή της
που 'σφιγγε τα μελένια μαλλιά της.

Κι όταν ξεστράτιζε
ο βρόγχος της Απειλής, της βίας,
η προσλαλιά της γινόταν ταχιά, ταχιά
άστρινη αναλαμπή
που νότιζε τις σκέψεις των ανθρώπων.

Γινόταν περιστέρι
που κόμιζε παντού
τα δώρα της Αδελφοσύνης,
της Ειρήνης και της Αγάπης.

Σ' αναζητώ εκεί
στα ψηλά παραθύρια
που δέχονταν προσάναμμα δροσερής
αύρας απ' τα τρεμάμενα χείλη σου.

Σ' αναζητώ εδώ
στην δακρυρροή των ματιών
της Παιδικής Αθωότητας
Στο σμίξιμο των χεριών
της Λειλά και της Μυριάμ
στο σκίρτημα της Αγκαλιάς
ενός πατέρα Πλάστη.

Άννα Φράνκ!
Αιθέριο πουλί της Νιότης μου!!!
Απέθαντο αγγελούδι μου!!!¹

Υποσημείωση:

1. Άμστερνταμ, 1942-1944. Ένα κορίτσι, η Άννα Φράνκ πασχίζει να αντικρύσει κατάματα της Δικαιοσύνης τον ήλιο που ξεπροβάλλει περιούσιος από ψηλά. Επιθυμεί να παίξει με τα άλλα παιδιά «να ξαπλώσει μέσα σε μια βάρκα με τα πόδια κρεμασμένα στο νερό», ζητιανεύοντας δροσοσταλίδες ξεγνοιασιάς. Αρχίζει να γράφει, να γράφει ασταμάτητα, χωρίς αναπαμό. Κι ο φόβος της γίνεται ανασασμός ψυχής, γαλήνεμα. Ανακάλυψη πως μέσα απ' την Απελπισία «Κι άργει να 'ρθει κείνη η μέρα», θα αναβλύσει η Ζήση, η Αισιοδοξία, η Πίστη και η Αγάπη για τον άνθρωπο.

Η φωνή της μέσα απ' το «όνειδος» του Ανθρώπινου γένους, το Μαουντχάουζεν, το Μπέλσεν και το Άουσβιτς θα μεταστοιχειωθεί σε ρέκβιεμ μιας προσδοκώμενης ελπίδας όπου οι άνθρωποι θα ξυπνήσουν λεύτεροι και θα θυμηθούν πως η φωνή της Άννας Φράνκ, του παιδιού τους θα πυρπολεί πάντα τον Αγώνα τους.

[Το παραπάνω ποίημα αγνώστου ποιητή εστάλη στο διαγωνισμό ποίησης της Χριστιανικής Οργάνωσης Νέων (Χ.Ο.Ν.), που έγινε στις 13 Φεβρουαρίου 2008].

Μισάντρα

Του ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙΣΑΡΙΔΗ

Από τη συλλογή διηγημάτων «Μισάντρα» (Αθήνα: Κέδρος, 2005) του Γιάννη Καισαρίδη κι από το ομώνυμο διήγημα, όπου αναφέρονται πτυχές διαβίωσης σε συνοικία της Βέροιας, παραλαμβάνουμε σελίδες οι οποίες αναφέρονται στην εκεί εβραϊκή παρουσία:

Καλοκαίρι του 1940

Στον ίδιο χώρο. Ημέρα.

Διακρίνονται τα μικρά, παλαιά, χαμηλοτάβανα και με επικλινείς στέγες, καταστήματα. Τα διατηρούν, ως επί το πλείστον, Εβραίοι. Αυτό το φανερώνουν και οι επιγραφές των καταστημάτων:

Στο κέντρο δεσπόζει και πάλι το βαφείο «Ο Σούχος»: η «μπόμπα», η μεγάλη βαρέλα βαφής νημάτων, αχνίζει.

Αριστερά του βαφείου υπάρχει το υποδηματοποιείο: «Κουντουρατζίδιχο, ιδιοκτησίας Ρουμπέν Μανουέλ».

Δίπλα του, στραγαλάδικο: «Μπιμπλιτζίδικο - Οπωρικά - Παρσίπεινα, των Γιουσέφ Μεναχέμ, Ρουμπίν Στρούμσα». Απλωμένα μπροστά τα κουσέρια, πανέρια, των οπωρικών, γεμάτα.

Δεξιά του βαφείου υπάρχει το ζαχαροπλαστείο: «Ο Ανάστασης». Στη μικρή του βιτρίνα δεσπόζουν μεγάλα πολύχρωμα «Κουκουνιά», ευμεγέθη ανθρωπίνα ζαχαρωτά, και παγωτό. Μπροστά από το Ζαχαροπλαστείο έχει απλωμένο το λούστρο του ο μικρός αδερφός του ζαχαροπλάστη.

Ακολουθεί το «Μπαχιρτζίδικο - Γανώματα του Καρατζιούλα».

Αμέσως μετά «Υφάσματα Σαρφατή», «Χρυσάφικα Αρώνη» και «Αζαριά Γιάκοβ - Χρηματομεσίτης».

Στη γωνία δεσπόζει «Το Χάνι του Καραγιώργου». Μπροστά στο χάνι, Εβραίος πουλάει σε φορητό καροτσάκι με τρεις ρόδες «Ψιλικά».

Μια γλωσσική και ενδυματολογική πανδαισία επικρατεί. Κόσμος πάει κι έρχεται. Οι καταστηματάρχες διαλαλούν τηνπραμάτεια τους. Εβραϊκά, Βλάχικα, Μικρασιάτικα, Ποντιακά, Ελληνικά πλημμυρίζουν το δρόμο. Ακούγεται ο ήχος των σφυριών από το Μπακιρτζίδικο. Έξω από το υποδηματοποιείο, δύο Εβραίοι διαφημίζουν το εμπόρευσμά τους με έξυπνα στιχάκια...

Μπροστά από το ζαχαροπλαστείο βρίσκονται τέσσερα παιδιά: Τρία εβραϊόπουλα, δύο αγόρια και

ένα κορίτσι και ο αδερφός του Ανάσταση. Τα εβραϊόπουλα σπρώχνονται και παίρνουν παγωτό από τον Ανάσταση.

– Κασάτο παγωτό, μπούζι παγωτό, ορίστε! Φρέσκα Κουκουνιά! Τρεις δεκάρες το κεφάλι, δυο το χέρι...

Ο αδερφός του τελευταίου, ίδιας ηλικίας με τα εβραϊόπουλα, καθισμένος στο λούστρο του — και πετώντας τις βούρτσες του στον αέρα, όπως ακριβώς οι κλόουν στο τσίρκο — τραγουδάει:

– Καημένη Αθανασόπουλε, τι σου 'μελλε να πάθεις!

Ένας Εβραίος πετιέται ενθουσιασμένος μέσα από το χρηματομεσιτικό γραφείο, σπάζει ένα ποτήρι, ορμάει, παίρνει στον ώμο του το μικρό λούστρο, τον γυρίζει δύο φορές στον αέρα, λέγοντας:

– Να χαρώ τη φωνή σου!

Ο Εβραίος τον αφήνει κάτω και του κολλάει στο κούτελο ένα τάλιρο.

Ξαφνικά, σκοτάδι. Όλη αυτή η πανδαισία κόβεται μαχαίρι.

Καλοκαίρι του 1943

Στον ίδιο χώρο. Όλα τα καταστήματα των Εβραίων είναι κλειστά. Στην πόρτα τους υπάρχει το χαρακτηριστικό άστρο-γνώρισμα των Εβραίων. Είναι ανοιχτά μόνο τα καταστήματα των Ελλήνων. Όμως, ερημιά.

Τα τρία εβραϊόπουλα που έτρωγαν προηγουμένως το παγωτό και ο αδερφός του Ανάσταση παίζουν στη μέση του έρημου δρόμου. Από το παιχνίδι τους προκύπτει ότι τα εβραϊόπουλα «κοροϊδεύουν και ξεγελάνε» το ελληνόπουλο.

Τα εβραϊόπουλα φοράνε στο ρούχο τους το άστρο των Εβραίων.

Το κασελάκι του λουστράκου βρίσκεται δίπλα στην είσοδο του ζαχαροπλαστείου.

Πίσω από τη βιτρίνα του ζαχαροπλαστείου κάποια μαραμένα, μπαγιάτικα Κουκουνιά παρακολουθούν τη σκηνή.

Όπως μέσα σε κάποιο όνειρο, το κορίτσι ξεκινάει το παιχνίδι και λέει:

- Γιο τινι ούνα καλαβασίκας κε πάρα... ντος καλαβάσας! (Έχω μια κολοκυθιά και κάνει... δυο κολοκύθια!)
- Ντι κέκε πάρα ντος; (Γιατί να κάνει δύο;)
- Κουάντος κέρες κε πάρα; (Και πόσα να κάνει;)
- Κε πάρα... τρες! (Να κάνει... τρία!)
- Ντι κέκε πάρα τρες; Κε πάρα, κε πάρα... ούνο! (Και γιατί να κάνει τρία; Να κάνει... ένα!)

Ο Λουστράκος αιφνιδιάζεται για τα καλά. Τα «λέει» και στα ελληνικά:

- Κε πάρα... Ντι κέκε; Να κάνει... Και γιατί; Τα εβραιόπουλα γελούν και κατόπιν τραγουδούν, χορεύοντας γύρω του: «Ανέστι μανσεβίκος. Δάλε καστανιάς ζουράδας αμουσί. Λεχεμινάρες. Ντιες - ντιες - ντιες, ούνο - ντούο - τρες!».

Το κορίτσι, η «μάννα» του παιχνιδιού, βγάζει την ετυμηγορία της:

- Να κάνει... να κάνει... τον κόκορα!

Το ελληνόπουλο πηδάει και κάνει τον κόκορα. Τα εβραιόπουλα γελούν. Το ελληνόπουλο ενοχλείται. Αρχίζει να κοροϊδεύει τα εβραιόπουλα:

- Άστρα, άστρα! Σε σας, άστρα!
- Σε μας, άστρα, σε σας, πάστρα!, απαντούν αυτά.

Τα παιδιά χάνονται στο βάθος του δρόμου. Πέφτει σκοτάδι ξαφνικά.

Επαναλαμβάνεται μες στο σκοτάδι, ψιθυριστά, το τραγούδι των εβραιόπουλων, όπως ακριβώς το ακούσαμε προηγουμένως, κατά την ώρα του παιχνιδιού τους.

Φθινόπωρο του 1943

Σιδηροδρομικός σταθμός. Ανοιχτά βαγόνια περιμένουν να φορτώσουν τους Εβραίους. Οι τελευταίοι καταφτάνουν: Αρχίζουν να επιβιβάζονται. Ένας Γερμανός στρατιώτης καταγράφει την επιβίβαση με μία κάμερα. Πριν επιβιβαστούν όλοι, καταφτάνουν άρον άρον ο Αναστάσης και ο αδερφός του. Ο Αναστάσης κουβαλάει στην πλάτη και στα χέρια του μεγάλη πολύχρωμα «Κουκουνιά», ενώ ο αδερφός του σέρνει ένα μικρό καροτσάκι παγωτού. Προσπαθούν να προσφέρουν στους Εβραίους φίλους και γείτονές τους ολόκληρα Κουκουνιά για το δρόμο κι από ένα χωνάκι παγωτό, πριν ανέβουν στο τρένο. Αρκετοί παίρνουν παγωτό. Κάποιοι αγκαλιάζουν τον Αναστάση και τον αδερφό του, και στη συνέχεια αγκαλιάζουν - κατά λάθος, από συγκίνηση; - και τα Κουκουνιά. Περνούν μπροστά από τους δύο Έλληνες και τα τρία εβραιόπουλα. Σ' αυτά προσπαθεί μετά μανίας (ενδεχομένως, επειδή την τελευταία φορά, στο παιχνίδι, μάλωσε μαζί τους και προσπαθεί να «επα-

νορθώσει») να προσφέρει παγωτό ο αδερφός του Αναστάση. Παίρνουν και τα τρία παιδιά.

Γίνεται ο επιβιβασμός τους. Αμέσως, ο Αναστάσης πλησιάζει και, πριν κλείσει η πόρτα, φορτώνει στο βαγόνι και κάποια από τα Κουκουνιά.

- Για το δρόμο... για τα παιδιά!

Ο Εβραίος που το καλοκαίρι του '40 είχε πεταχτεί από το χρηματομεσιτικό γραφείο και αγκάλιασε το μικρό λούστρο -και που μόλις πριν, κατά την επιβίβασή τους, πέρασε από μπροστά τους τελευταίος, αμέσως μετά τα τρία εβραιόπουλα και που ήδη έχει επιβιβαστεί-, καλεί κοντά του τον Αναστάση. Βρίσκεται στο δεξιό άκρο της ανοιχτής πόρτας του βαγονιού. Το υπόλοιπο άνοιγμα συμπληρώνουν -μπροστά στην είσοδο του βαγονιού- τα Κουκουνιά, που φόρτωσε ο Αναστάσης, και οι φίλοι του αδερφού του Αναστάση, τα τρία εβραιόπουλα.

- Αναστάση... (Με το χέρι του τον καλεί κοντά του.)

Ο Αναστάσης τον πλησιάζει μ' ένα χωνάκι παγωτό στο χέρι. Το ίδιο κάνει και ο αδερφός του, με τρία χωνάκια στο χέρι, για τους τρεις μικρούς φίλους του (θέλει να τους δώσει και δεύτερο παγωτό). Πριν καταφέρει ο Εβραίος να τους μιλήσει κι αυτοί να προσφέρουν το παγωτό, ένα ανατριχιαστικό σφύριγμα ακούγεται. Ο Εβραίος προλαβαίνει και τους κάνει νόημα με το χέρι να τραγουδήσουν. Συγχρόνως, τους πετάει ένα κέρμα. Την πόρτα του βαγονιού κλείνει ένα αόρατο χέρι. Με πάταγο. Χέρια και πόδια κάποιων Κουκουνιών που προεξείχαν από την πόρτα του βαγονιού τα ακρωτηριάζει η πόρτα που κλείνει και πέφτουν στο πάτωμα. Όλα τα πνίγει απότομα το βαθύ σκοτάδι. Το κέρμα χοροπηδάει και φέρνει σβούρες. Το λιωμένο παγωτό στάζει στο έδαφος, καθώς οι δύο Έλληνες τραγουδούν το «*Καημένη Αθανασόπουλε!*».

Φως. Ο Αναστάσης και ο αδερφός του γλείφουν τα παγωτά που έμειναν μετέωρα στα χέρια τους, καθώς δεν πρόλαβαν να τα προσφέρουν στους Εβραίους φίλους τους και κοιτάζουν προς την κατεύθυνση που έφυγε το τρένο. Σκοτάδι.

Ακούγεται μες στο σκοτάδι ψιθυριστά το τραγούδι των εβραιόπουλων, όπως ακριβώς το ακούσαμε κατά την ώρα του παιχνιδιού τους.

Ακούγεται η φωνή του Εβραίου που πέταξε το κέρμα να λέει: «*Να χαρώ τη φωνή σου!*», όπως ακριβώς το είπε έξω από το ζαχαροπλαστείο το καλοκαίρι του '40, τώρα όμως ψιθυριστά.

Όσα Κουκουνιά δεν πρόλαβε να φορτώσει στο τρένο ο Αναστάσης και έχουν μείνει πίσω, ζωντανεύουν και χαιρετούν (Η, η στάση τους δηλώνει αποχαιρετισμό).

ΘΟΔΩΡΟΥ ΚΑΡΖΗ:

Το παιδί στον κόσμο των μεγάλων

(Α.Α. Λιβάνης, Αθήνα)

Εξαιρετικής σπουδαιότητας βιβλίο το οποίο περιέχει την ιστορία της παιδικής ηλικίας από την αρχαιότητα ως τον 21ο αιώνα. Γνωστός ιστοριοδίφης ο συγγραφέας εξιστορεί στο παρόν βιβλίο τη συμπεριφορά της ενήλικης ανθρωπότητας απέναντι στην παιδική ηλικία, την τραγική μοίρα των παιδιών σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της Γης. Πώς οι γονείς πετούσαν τα βρέφη τους στους δρόμους για να τα φάνε τα σκυλιά. Πώς τα έκαigan σε «ιερές πυρές» για να εξευμενίσουν τους θεούς. Πώς στις γενοκτονίες γονείς και παιδιά είχαν (και ακόμη έχουν) την ίδια φρικτή τύχη. Πώς οι μικροί δούλοι εργάζονταν (και εργάζονται) κυριολεκτικά μέχρι θανάτου για τους

αφέντες.

Οι δραματικές, αλλά και πλήρως τεκμηριωμένες μαρτυρίες, μαζί με την πλούσια, συχνά συγκλονιστική εικονογράφηση ευαισθητοποίησαν τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό, ο οποίος λόγω του ειδικού ενδιαφέροντός του για την προστασία του παιδιού, έθεσε την έκδοση υπό την αιγίδα του.

Δ. ΙΩΑΝΝΟΥ - Π. ΠΙΣΤΑ - ΕΛ. ΚΑΙ Σ. ΣΑΛΤΙΕΛ (ΕΠΙΜ.):

Ο Μωρίς της «Τέχνης» και της τέχνης

(Ε.Λ.Ι.Α., Αθήνα, 2008)

Συλλογική εργασία με κείμενα επιφανών πνευματικών ανθρώπων τα οποία αναφέρονται στην προσωπικότητα και την προσφορά στην πνευματική ζωή της Θεσσαλονίκης του Μωρίς Σαλτιέλ. Ο Σαλτιέλ με ζήλο και αφοσίωση διακόνησε τον χώρο του πολιτισμού μέσω της Μακεδονικής καλλι-

τεχνικής εταιρείας «Τέχνη», της οποίας υπήρξε από τα βασικά στελέχη. Οι δημοσιευμένες αυτοβιογραφικές σελίδες του Σαλτιέλ περιέχουν ενδιαφέροντα στοιχεία για τη ζωή και τα ήθη των Ισπανοεβραίων της Θεσσαλονίκης.

ΖΑΧΑΡΙΑ ΣΑΚΚΗ:

Μιά ζωή - 100 χρόνια

(Αθήνα, 2008)

Αυτοβιογραφία του συγγραφέα (γ. το 1915, έμπορος νημάτων) μέσα από την οποία περιέχονται διάφορα αξιοσημείωτα στοιχεία για την εβραϊκή ζωή και δραστηριότητα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Ο Ζ. Σακκής έχει, εκτός των άλλων, γράψει και δημοσιεύσει συλλογές παραμυθιών στα ελληνικά και ιταλικά. («Τι ωραίος που είναι ο κόσμος», 2006 και «Η Συμβουλή του γέροντα και ο Χρυσοθήρας» 2007 στα ελληνικά).

Β. ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ - ΓΚΑΝΑΤΣΟΥ & ΕΛ. ΒΑΛΑΣΣΗ - ΑΔΑΜ (ΕΠΙΜ.):

Μορφές βίας κατά παιδιών και γυναικών στη σύγχρονη κοινωνία

(Εθνικό Συμβούλιο Ελληνίδων, Αθήνα, 2008)

Πρακτικά ομώνυμης Ημερίδας που έγινε το 2006 και την οποία παρακολούθησαν 180 άτομα διάφορων ηλικιών, επαγγελμάτων και ρόλων στην ελληνική κοινωνία, καθώς και εκπρόσωποι 17 Εθνικών Συμβουλίων Γυναικών ευρωπαϊκών χωρών. Εξετάστηκε η βία από την νομική, ιατρική και κοινωνιολογική πλευρά εντός και εκτός της οικογένειας και προτάθηκαν μέτρα κατά του φαινομένου σε εθνικό και διακρατικό επίπεδο μέσα στο πλαίσιο της ευαισθησίας και σεβασμού της αξιοπρέπειας και των δικαιωμάτων των αδυνάτων.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΤΣΙΝΙΚΟΠΟΥΛΟΥ:

Ανάμεσα

σε 2 αιώνες

(University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 2009)

Συνεχίζοντας την από ετών προσπάθειά του να παρουσιάσει τις απόψεις του για κρίρια και επίκαιρα θέματα, ο συγγραφέας περιλαμβάνει στο παρόν βιβλίο 36 δοκίμια ταξινο-

μημένα σε τρεις θεματικές ενότητες που έχουν επίκεντρο τον άνθρωπο και, κυρίως, τις σχέσεις του με τον συνάνθρωπο. Αλλά και τις ζυμώσεις και τα προβλήματα της εποχής, καθώς σχεδόν ανεπαίσθητα, αφήσαμε πριν από λίγα χρόνια τον 20ό αιώνα και μπήκαμε στον 21ο αιώνα, χωρίς να συνειδητοποιήσουμε τις τεράστιες και ραγδαίες μεταβολές που επιτεύχθηκαν στα τελευταία χρόνια στη σφαίρα των ηθών, κυρίως, αλλά και στο ζήτημα της αντιμετώπισης των διαφόρων κοινωνι-

κο-πολιτικών προβλημάτων.

ΧΡΗΣΤΟΥ Γ.
ΣΑΜΑΡΤΖΙΔΗ:

Αγάλματα Δήμου Θεσσαλονίκης

(Θεσσαλονίκη, 2008)

Πρωτότυπο κι ενδιαφέρον είναι το μελέτημα του Χρ. Σαμαρτζιδή με το οποίο παρουσιάζονται τα αγάλματα (μνημεία, ηρώα,

προτομές) που κοσμούν δημόσιους χώρους του Δήμου Θεσσαλονίκης. Για καθένα από τα εν λόγω αγάλματα ο συγγραφέας παρουσιάζει με σύντομα ενημερωτικά σημειώματα την ιστορία και την προσφορά των τιμωμένων σε τρόπο ώστε το βιβλίο να συγκεντρώνει εγκυκλοπαιδικό υλικό.

Λάβαμε επίσης:

Επτανησιακά Φύλλα: **Αφιέρωμα στη Ζακυνθινή οικογένεια Λούντζη**, σε επιμέλεια Διον. Σέρρα - Ζάκυνθος χειμώνας 2008.

Για τον πανταχού παρόντα ελληνικό αντισημιτισμό

Συνέχεια από τη σελ. 2

στίγμα του αντισημιτισμού; Σε ένα τέτοιο ερώτημα, η μόνη δυνατή απάντηση είναι βέβαια αυτή που έδωσε ο Θ. Πάγκαλος: η φιλανθρωπία, η ευγένεια της ψυχής και η καλοσύνη μας. Να άλλη μια φανέρωση της περιουσιότητας του ελληνικού λαού: παντού αλλού υπάρχει αντισημιτισμός και μόνο στην Ελλάδα δεν υπάρχει!

ΚΑΙ ΟΜΩΣ ο νεοελληνικός αντισημιτισμός —για να περιοριστούμε σε αυτόν— έχει τη δική του θλιβερή ιστορία, αρχής γενομένης από την Επανάσταση του '21, όταν οι Έλληνες πέρασαν από το μαχαίρι τους Εβραίους στις περισσότερες περιοχές που απελευθέρωναν από τον οθωμανικό ζυγό. Δεν θα τον ιστορήσουμε βέβαια εδώ, ο φιλιναγνώστης φίλος πάντως, με τον οποίο είμαι σήμερα στη δυσάρεστη θέση να αντιδικώ, μπορεί να πάρει μια πρώτη ιδέα από τα βιβλία —δεν διαθέτουμε άλλωστε και πολλά— του Bernard Pierron *Εβραίοι και Χριστιανοί στη νεότερη Ελλάδα* (Πόλις 2004) και του Γιώργου Μαργαρίτη *Ανεπιθύμητοι συμπατριώτες* (Βιβλιόραμα 2005). Θα μνημο-

νήσουμε μόνο την πυρπόληση της εβραϊκής συνοικίας Κάμπελ της Θεσσαλονίκης (1931), για να θυμίσουμε και να τιμήσουμε άλλη μια φορά τη γενναία και διαυγή στάση του Άγγελου Σικελιανού, που δεν καταδίκασε απλώς τα γεγονότα, αλλά τα απέδωσε απερίφραστα *στο οικτρών αυτό θρησκευτικών και πολιτικών όργιον, το οποίο λέγεται διά την ιστορίαν ολόκληρον «αντισημιτισμός»*.²

ΟΣΟ ΓΙΑ ΤΗΝ «καλή στάση απέναντι στους Έλληνες Εβραίους κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου» την οποία τήρησαν γενικά οι Έλληνες, ώστε να μην έχουν σήμερα «τις ενοχές του Ευρωπαίου για το θέμα του εβραϊκού ολοκαυτώματος», θυμίζω, αφενός, στον Σάββα Παύλου την καταληλάτηση των περιουσιών τους, μόλις οι Γερμανοί τους έπαιρναν από τα σπίτια τους για να τους οδηγήσουν στα στρατόπεδα του θανάτου, και τον καλώ, αφετέρου, να σκεφτεί πάνω στο γεγονός ότι το ποσοστό των Εβραίων της Ελλάδος που θανατώθηκαν από τους Ναζί είναι αναλογικά από τα μεγαλύτερα της Ευρώπης.

ΟΧΙ, ΛΟΙΠΟΝ, η Ελλάδα δεν αποτελεί εξαίρεση στην ιστορία του ευρωπαϊκού αντισημιτισμού, όπως θέλει η εθνική αυταρέσκεια. Είναι αλήθεια ότι δεν διαμορφώθηκε εδώ ένας συγκροτημένος θεωρητικά αντισημιτικός λόγος, δεν υπάρχει μια αντισημιτική γραμματεία στην οποία να ανήκουν συγγραφείς και κείμενα άξια λόγου, ακμάζει όμως ένας διάχυτος, λαϊκός αντισημιτισμός, που απλώνεται παντού, από τους θρησκευόμενους ως τους άθεους, από την ακροδεξιά ως την ακροαριστερά. Δεν σημειώνονται, ευτυχώς, στον τόπο μας πράξεις αντιεβραϊκής βίας αλλά, χωρίς να έχω τρόπο να το αποδείξω, μένω με την εντύπωση ότι η Ελλάδα, αντίθετα προς το εθνικό μυθολόγημα, είναι σήμερα η πιο αντισημιτική χώρα της Δυτικής Ευρώπης, όσον αφορά την κοινή γνώμη και τη συλλογική ψυχική διάθεση.

ΥΠΑΡΧΕΙ ωστόσο κάτι που όντως λείπει από την Ελλάδα, με τρόπο σε ορισμένες περιπτώσεις αληθινά δραματικό: η αντίσταση στον αντισημιτισμό, η αντι-αντισημιτική συνείδηση. Θα αναφέρω σχετικώς δυο εντελώς πρόσφατα παραδείγματα.

ΕΚΔΟΘΗΚΕ τις προάλλες (27 Μαρτίου 2009) απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, που αθώωσε τον ναζιστή Κωνσταντίνο Πλεύρη από την κατηγορία ότι με το βιβλίο του *Εβραίοι. Όλη η αλήθεια* (Ηλεκτρον 2008 - 1η έκδ. 2006) παραβίασε τον αντιρατσιστικό νόμο 927/ 1979, ανατρέποντας την πρωτόδικη απόφαση (13 Δεκεμβρίου 2007) που του είχε επιβάλει φυλάκιση δεκατεσσάρων μηνών με αναστολή. Ένα ελληνικό δικαστήριο δηλαδή, και μάλιστα πενταμελές Εφετείο, έκρινε πως το να γράφει κανείς ότι «Έτσι θέλουν οι Εβραίοι, διότι μόνον έτσι καταλαβαίνουν: εντός 24 ωρών και εκτελεστικό απόσπασμα» ή ότι «Εβραίος και άνθρωπος είναι έννοιαι αντιφατικά, δηλαδή η μία αποκλείει την άλλη» αυτό δεν αποτελεί προτροπή σε ρατσιστική βία ούτε συνιστά προσβολή. Σε καμία χώρα της Ευρώπης, στην οποία θα ίσχυε νόμος ανάλογος με τον 927/79, δεν θα βρισκόνταν δικαστές να εκδώσουν παρόμοια απόφαση και, αν παρ' ελπίδα βρισκόνταν, θα ξεσηκώνονταν την ίδια στιγμή πολιτικά κόμματα, οργανώσεις, σύλλογοι, συγγραφείς, καλλιτέχνες, πανεπιστημιακοί, για να εκφράσουν την αντίθεσή τους. Στην Ελλάδα όμως η είδηση πέρασε στα ψιλά των εφημερίδων, κανένα κόμμα και καμία πολιτική οργάνωση, καμία εταιρία συγγραφέων, σκηνοθετών, δημοσιο-

γράφων ή ό,τι άλλο δεν εξέδωσε ανακοίνωση, σόπασαν όλοι.³ Μόνο ο εκπρόσωπος του υπουργείου Εξωτερικών έκανε (8 Απριλίου 2009) μια δήλωση αποδοκιμασίας των απόψεων του Πλεύρη, προσθέτοντας ότι προσβάλλουν τον ελληνικό λαό - και αυτή η δήλωση πέρασε επίσης στα ψιλά. Τί δουλειά όμως είχε ο εκπρόσωπος του υπουργείου Εξωτερικών να κάνει παρόμοια δήλωση; Απαντούσε απλούστατα σε ερώτηση που του υποβλήθηκε για τις επικρίσεις που δέχεται η χώρα μας στο εξωτερικό για αυτή την απόφαση. Στο εξωτερικό επικρίσεις - στο εσωτερικό παγερή αδιαφορία.

ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ ΑΡΓΟΤΕΡΑ (1 Απριλίου 2009) έγινε στην Κρήτη ο ποδοσφαιρικός αγώνας Ελλάδος-Ισραήλ, για τα προκριματικά του Μουντιάλ 2010. Η ΚΟΕ (Κομμουνιστική Οργάνωση Ελλάδας) γέμισε τον τόπο με την παρακάτω αφίσα -μέχρι εδώ δεν υπάρχει, ας δεχτούμε, ζήτημα- και την επόμενη (2 Απριλίου 2009) εξέδωσε ανακοίνωση υπό τον τίτλο «Οι εκπρόσωποι των σφαγέων στην Κρήτη είναι ανεπιθύμητοι!», όπου μεταξύ άλλων και τα εξής:

[...] το ισραηλινό κράτος είναι ανεπιθύμητο στη χώρα μας με οποιαδήποτε μορφή του.

[...] έρχεται και η Ελλάδα να προστεθεί στις χώρες όπου μεγάλα αθλητικά γεγονότα σημαδεύονται από διαμαρτυρίες και ακτιβισμούς υπέρ του αγωνιζόμενου παλαιστινιακού λαού, αποδεικνύοντας και με αυτό τον τρόπο την αποδοκιμασία και το μίσος των λαών του πλανήτη για το κράτος των δολοφόνων, για το Ισραήλ, (υπογράμμιση δική μας).

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ στον αγωνιζόμενο παλαιστινιακό λαό μέχρι το «μίσος των λαών του πλανήτη για το κράτος των δολοφόνων» η απόσταση είναι πολύ μεγάλη. Ένα πράγμα μόνο μπορεί να τη γεφυρώσει: ο αντισημιτισμός.

Η ΚΟΕ αποτελεί μετεξέλιξη της Ά/συνέχειας, η οποία είχε κάποτε εκφράσει ρητά την αντίθεσή της στην ύπαρξη του κράτους του Ισραήλ: να γίνει ξεκάθαρο ότι δεν μπορεί να υπάρξει λύση στο Παλαιστινιακό ζήτημα αν δεν ηττηθεί ο ιμπεριαλισμός και αν δεν διαλυθεί το σιωνιστικό-φασιστικό κράτος του Ισραήλ.⁴

ΤΥΠΙΚΟ ΔΕΙΓΜΑ λοιπόν του σημερινού αριστεριστικού αντισημιτισμού ή αυτού που ο Π.-Α. Ταγκυέφ ονομάζει η νέα εβραιοφοβία.⁵ Ο σημερινός μεταναζιστικός αντισημιτισμός δεν είναι πλέον φυλε-

τικός, αλλά στρέφεται κατά του κράτους του Ισραήλ, αμφισβητώντας την ίδια την ύπαρξή του, παίρνει τη μορφή του αντισιωνισμού και πολλές φορές μάλιστα διατυπώνεται εν ονόματι δήθεν του αντιρατσισμού, αφού καταγγέλλει το κράτος του Ισραήλ ως ρατσιστικό. Ο ισραηλινός εθνικισμός αντί να αντιμετωπίζεται και να κρίνεται ιστορικά και πολιτικά, όπως κάθε άλλος εθνικισμός —και ο παλαιστινιακός επομένως—, απολυτοποιείται, δαιμονοποιείται και προβάλλονται σε αυτόν όλα τα γνωστά αντισημιτικά στερεότυπα: οι Εβραίοι είναι πλουτοκράτες, πανίσχυροι και, μαζί με τους Αμερικανούς, κυβερνούν τον κόσμο. Δεν είμαστε μακριά λοιπόν από τον αντισημιτικό μύθο της παγκόσμιας εβραϊκής συνομοσίας. Ο χαρακτηρισμός του κράτους του Ισραήλ, με μεγάλη ευκολία και κρυφή χαρά, ως ναζιστικού («χειρότεροι και από τους Ναζί» λέγεται και γράφεται κατά κόρον για τους Ισραηλινούς) και τα αποκρουστικά σχέδια που συνδυάζουν (ή αντικαθιστούν) το άστρο του Δαβίδ με τον αγκυλωτό σταυρό δεν φανερώνουν αντιφασιστική συνείδηση αλλά μάλλον αντισημιτισμό.

Ο ΑΡΙΣΤΕΡΙΣΤΙΚΟΣ νέος αντισημιτισμός της ΚΟΕ με εξοργίζει αλλά δεν με εκπλήσσει. Το πράγμα ωστόσο παίρνει εντελώς άλλη διάσταση, αν λάβει κανείς υπόψη του ότι η ΚΟΕ δεν είναι απλώς ένα σταλινικό εξωκοινοβουλευτικό γκρουπούσκουλο αλλά συνιστώσα του ΣΥΡΙΖΑ και ότι, επιπλέον, της δόθηκε η δεύτερη θέση στο ψηφοδέλιό του για την Ευρωβουλή. Άρα, εντός ολίγου, ένας ευρωβουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ θα προέρχεται από τις τάξεις της ΚΟΕ και θα εκφράζει τις απόψεις αυτές στο Ευρωκοινοβούλιο! Το κήρυγμα μίσους κατά του Ισραήλ όχι μόνο δεν καταδικάζεται αλλά επιβραβεύεται με μια θέση στην Ευρωβουλή.

ΟΣΟ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ αντισημιτισμού και των σημερινών μεταμορφώσεών του δεν υπάρχει στη χώρα μας κριτική επαγρύπνηση, χωρίς περιστροφές, συγκαλύψεις και αυταρέσκεια, τότε πολλοί άνθρωποι που έχουν κάθε δικαίωμα στην εκτίμησή μας θα διολισθαίνουν ανεπαισθήτως προς το «όργιον» αυτό, κατά τη ρήση του Σικελιανού, όπως ο ίδιος ο Σάββας Παύλου, όταν γράφει:

ΑΥΤΗ ΤΗ ΛΟΓΙΚΗ [της ενοχοποίησης] η Διεθνής Τάξη θέλει να τη μεταφέρει και στο θέμα του αντισημιτισμού. Ότι δηλαδή όλοι έχουμε αντισημιτικά πρότυπα, όλοι έχουμε έναν βαθύτερο κακό εαυ-

τό που είναι απαράδεκτα αντισημιτικός. Γι' αυτό πρέπει να σπαράξουμε από τις ενοχές μας, όταν το συνειδητοποιήσουμε. Πίσω από αυτή την ιδεολογική σκευωρία [υπογράμμιση δική μας] κρύβεται υπογείως η λογική ότι για να εξαγοράσουμε αυτές τις ενοχές πρέπει να συγχωρούμε και να είμαστε ανεκτικοί, ή, ακόμη, να υποστηρίξουμε τις ενέργειες και πράξεις του Ισραήλ, που αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες του Διεθνούς Συγκροτήματος Εξουσίας, ακόμη και τις πιο παράλογες, ακόμη και τις πιο αποτρόπαιες».

Η ΑΤΑΛΑΝΤΕΥΤΗ ΑΝΤΙΘΕΣΗ στον αντισημιτισμό, υπό όλες τις μορφές του, διόλου δεν σημαίνει ότι το Ισραήλ θα απολαύει μιας κριτικής ασυλίας. Εντελώς το αντίθετο, θα κρίνουμε την πολιτική των εκάστοτε κυβερνήσεών του, των πολιτικών κομμάτων και της κοινωνίας του, όσο σκληρά χρειαστεί, όπως ακριβώς κάνει ο Πρίμο Λέβι, στη συνέντευξή του που δημοσιεύεται στο παρόν τεύχος (σ. 743-751), για τον Μπεγκίν και τον Σαρόν την εποχή της εισβολής στον Λίβανο (Σεπτέμβριος 1982). Με άλλα λόγια ας αντιμετωπίσουμε επιτέλους το Ισραήλ ως ένα κανονικό κράτος, χωρίς δηλαδή να παραβλέπουμε το δίκιο του, όταν έχει, και χωρίς πάλι να αποφεύγουμε τη ρητή καταδίκη του, όταν γίνεται άδικο. Το σταθερό μέτωπο έναντι του αντισημιτισμού αποτελεί μία από τις βασικότερες προϋποθέσεις για να είναι το Ισραήλ ένα κανονικό κράτος.

Υποσημειώσεις:

1. Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδος/Πανεπιστήμιο Αθηνών - Τμήμα Πολιτικών Επιστημών και Δημόσιας Διοίκησης, *Οι Έλληνες Εβραίοι. Στοιχεία της ιστορίας τους μέσα από διπλωματικά και ιστορικά έγγραφα του Υπουργείου Εξωτερικών*, επιμ. Θάνος Βερέμης, Φωτεινή Κωνσταντοπούλου, Καστανιώτης, Αθήνα 2000, σ. 12.
2. Άγγελος Σικελιανός, *Πεζός Λόγος*, Γ', φιλολ. επιμ. Γ. Π. Σαββίδης, Ίκαρος, Αθήνα 1981, σ. 25-29:28.
3. Υπάρχουν πάντα οι τιμητικές εξαιρέσεις: Ανδρέας Πανατζόπουλος (www.urjf.org, 28.3.2009, και στο ανά χείρας τεύχος της «Νέας Εστίας», σ. 902-906), «Ιός» (*Ελευθεροτυπία*, 1.4.2009), Τάκης Καμπύλης (*Η Καθημερινή*, 5.4.2009).
4. Από τον πρόλογο της μπροσούρας *Παλαιστίνη. Ένας λαός στο δρόμο του αγώνα. Αλληλεγγύη στην Ιντιφάντα*, Α/συνέχεια, Αθήνα χ.χ., όπως παρατίθεται από τον Ανδρέα Πανατζόπουλο στο άρθρο του «Η ελληνική εβραϊοφοβία. Ο λαϊκισμός που επιμένει», *Νέα Εστία*, τχ. 1750, Νοέμβριος 2002, σ. 731.
5. Pierre-Andre Taguieff, *Η νέα εβραϊοφοβία*, μτφρ.-επίμετρο: Ανδρέας Πανατζόπουλος, Πόλις, Αθήνα 2005.

“CHRONIKA”

Edition of the Central Board of Jewish Communities in Greece
36, Voulis str., 105 57 Athens , Greece, Tel.: ++30-210-32 44 315, fax: ++30-210-33 13 852
e-mail: hhkis@ath.forthnet.gr Web site: www.kis.gr

Summary of Contents of Issue 221, vol. 32 May – June 2009

- ✓ **The Judeo-phobic logos in Greece** was the title of the discussion in the magazine “Nea Estia” (April 2009). The editor of the magazine Mr. Stavros Zouboulakis notes that “as far as historic anti-Semitism and its modern forms are concerned, in Greece there is no sincere, unreserved critical vigilance”. He also adds that “Israel has to be dealt with fairly, without ignoring its right when it is right, and without avoiding its condemnation when it is on the wrong”.
- ✓ On the occasion of the Greek edition of the book **The Nazi Myth** by Philippe Lacoue-Labarthe and Jean Luc Nancy, Dr. Alexandros Sakellariou examines “if and to what extent it is possible for new forms of Nazism to rise, and if and to what extent there is truly a danger for not Nazism per se, but other forms of Nazism to re-appear through the fact that Nazism is being turned into a myth.”
- ✓ Mr. Zafirios Mekos refers to the **Jews of Komotini** (Thrace), who came from various professions and who, until World War II constituted the Jewish Community of the city. In 1943 this community was annihilated by the Bulgarian collaborators of the Nazis.
- ✓ The journalist Mr. Dimitris Sarandakos refers to **the presence of Jews on the island of Aegina** (near Attica, Athens). Remaining parts of the floor of an old synagogue are portrayed on the cover page of this issue.
- ✓ Data on **Jews who lived in Palaia Fokaia**, a region of Asia Minor (modern Turkey), is available from a study by Nikolaos Horbou.
- ✓ We publish an anonymous **poem** on Anne Frank submitted in a poetry context.
- ✓ In his book “Missandra”, the author Mr. Yiannis Kaissaridis includes information on the **Jewish presence of Veroia** (Western Macedonia). Today, the Jewish quarter and synagogue of the city have been renovated, although no Jews live in the area after the war.
- ✓ The issue closes with a book reviews.

Translated from Greek by: *Rebecca S. Camhi - Nachmia*

Front cover: *Ruins of the floor of an ancient synagogue in Aegina. Today they are found in the Archaeological Museum.*

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΜΩΨΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ: Βουλής 36 • 105 57 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 210 - 32.44.315-8
E-mail: hhkis@ath.forthnet.gr • Internet site: <http://www.kis.gr> • Κωδικός εντύπου: 3502
ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Μιχάλης Κύρκος, Υψηλάντου 25 Αθήνα, τηλ.: 210 - 72 18 421

Τα ευυπόγραφα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις των συγγραφέων τους.

Διανέμεται δωρεάν

Συρ. Πλατίνου

Gold Eurobank MasterCard

Μία ανεκτίμητη συλλογή ολοκληρώνεται!

Τρεις κάρτες MasterCard, μία επιλογή: Eurobank

 210-95 55 555

